

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy

VASTUULLISUUS- RAPORTTI 2020

Olli Ervaala & Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala (toim.)

Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy

VASTUULLISUUS- RAPORTTI 2020

Olli Ervaala & Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala (toim.)

XAMK KEHITTÄÄ 174

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULU
MIKKELI 2021

© Tekijät ja Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kannen kuva: Pixabay

Taitto: Grano Oy

ISBN: 978-952-344-392-1 (PDF)

ISSN: 2489-3102 (verkko)

julkaisut@xamk.fi

SISÄLLYS

KIRJOITTAJAT	6
REHTORIN KATSAUS VASTUULLISUUSVUOTEEN 2020	7
POIKKEUSVUODEN VASTUULLISUUSRAPORTIN ESITTELY.....	9
VASTUULLISUUS JA KESTÄVÄ KEHITYS KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA	11
Kansainvälinen ja kansallinen näkökulma.....	11
Korkeakoulujen vastuullisuus.....	12
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun vastuullisuustyö.....	14
Green Office	15
Global Compact	15
TULEVAISUUSSUUNTAUTUNUT KOULUTUS KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄJÄNÄ.....	17
Ekologinen kestävyys	18
Taloudellinen kestävyys.....	19
Sosiaalinen kestävyys	19
VASTUULLISUUS HYVINVOINNIN KOULUTUSALALLA.....	21
Opetussuunnitelma-analyysillä käsitystä kehittämisen kohteista	22
Jatkotoimenpiteitä	23
VASTUULLISTA ALUEVAIKUTTAVUUTTA – VAIKUTTAVUUSMALLI TUO TYÖN NÄKYVÄKSI	25
Kohti tavoitteellista muutosta.....	25
Vaikuttavuusmallin jalkauttaminen.....	28
Vastuullista aluevaikuttamista ja Agenda 2030	29
XAMK VASTUULLISENA ALUEVAIKUTTAJANA.....	32
Osaamisen kehittäminen rakentaa kestävää tulevaisuutta	32
Vaikuttavuutta arvioidaan ja kehitetään yhdessä sidosryhmien kanssa.....	33
Vastuullista vaikuttavuutta eri aloilla ja omilla alueilla.....	33
VASTUULLISTA JA ILMASTOYSTÄVÄLLISTÄ TIETOA KIRJASTOSTA	36
Kirjastot, hiilijalanjälki ja hiilikädenjälki	36
Kiinteistöt ja logistiikka aiheuttavat kirjastopalveluiden suurimman hiilijalanjäljen.....	37
Aineistojen käyttötapa on ilmastovaikutusten kannalta tärkeintä	37
Digitalisaatiosta uusia mahdollisuuksia parantaa tiedon käytön hiilikädenjälkeä	39
Kohti ilmastoystävällisempää tietoa	39

AUDITOINTI KIRKASTI YHTEISIÄ TAVOITTEITA, TOIMINTATAPOJA JA KEHITTÄMISKOHEITA	41
Pidämme laatujärjestelmämme kunnossa	41
Monialainen, yhteinen toiminnan arviointi ja käytäntöjen jakaminen avasivat uusia näkökulmia	42
Vuoden 2020 keskeisiä toimintamme laadusta kertovia indikaattoreita	43
Kehittämiskohteina sidosryhmäyhteistyö ja vaikuttavuuden arviointi ja seuranta	44
TOIMINNAN TALOUDELLISET TULOKSET – VUOSI 2020	45
Odotuksia parempi tulos.....	45
Vahva maakunnallinen vaikuttaja.....	46
Suurin TKI-ammattikorkeakoulu.....	46
Kasvua tulevaisuudessa	47
VASTUULLISET JA KESTÄVÄT HANKINNAT	48
Kumppaneiden vastuullisuusvelvoitteet nyt mukana sopimusehdoissa	48
Pienhankintojen määrä edelleen kasvussa.....	48
Ympäristöasiat näkyvät tarjouspyynnöissä entistä vahvemmin.....	49
Investointeja tehtiin entiseen malliin	50
TULOSANALYYSI: TYÖSSÄ ON HYVÄ OLLA	52
Xamk on hyvinvoiva, osaava ja yhdenvertainen työyhteisö.....	52
Huolehdimme henkilöstön hyvinvoinnista poikkeusaikana	52
Osaava henkilöstö	55
Tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu	55
IHMISOIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN JA SEURANTA.....	57
Tasa-arvon toteutuminen ja häirinnän kokemukset Xamkissa	58
Seurantaa kehitetään	59
KRIISIJOH TAMISEN VUOSI 2020	61
Uuden uhkan edessä	61
Resilientti organisaatio menestyy.....	61
Uusiin uhkakuviin varautuminen vaatii riskitietoisuuden parantamista.....	62
Digitaalisen toimintaympäristön merkitys korostui.....	62
HYVINVOINTIA, OPISKELUKYKYÄ JA VASTUULLISIA VALINTOJA XAMKIN RAVINTOLOISSA	63
Koronapandemian vaikutus Xamkin ravintolapalveluihin	64
Korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuositusta uudistettiin vuoden 2020 aikana – Xamk mukana asiantuntijaryhmässä	65
Mittaritietoa.....	66

MITÄ EI VOI MITATA, SITÄ EI VOI JOHTAA.....	68
Tieteeseen perustuva laskentamalli.....	68
Raportti kokoaa Xamkin kokonaispäästöt.....	69
Matkalla kohti hiilineutraalia korkeakoulua.....	69
GREEN OFFICE -VUOSIRAPORTTI 2020	71
Päästö se on pienikin päästö.....	71
Säästö se on pienikin säästö.....	71
Arjen ympäristöteot hallussa.....	72
Vuoden 2020 ympäristötekoja etänä ja kampuksilla.....	73
Green Office vakiintunut	74
MUUTOKSIIN MUKAUTUVAT KAMPUKSET.....	75
Kiinteistöpalvelut kehittävät toimintaa kampustyöryhmien avulla.....	75
Vanhaa kunnioitettavaa korjaamista toiminnallisuus edellä.....	76
Vanhat rakennukset nostavat kiinteistökuluja.....	76
Uusi kampus Kotkaan.....	77
KORRUPTIOTA TORJUTAAN AVOIMUUTTA KEHITTÄMÄLLÄ.....	78
Suomalainen korruptio.....	78
Torjunnan keinot.....	78
Ilmoittajien suojelun parantaminen.....	78
Korruptiotietoisuuden ja läpinäkyvyyden lisääminen.....	79
Hankinnat ja kilpailutusprosessit suurennuslasin alle.....	80
Sisäisen tarkastuksen mallia etsitään.....	80

KIRJOITTAJAT

OLLI ERVAALA, opetuksen palvelujohtaja, vastuullisuusjohtaja

MARKUS HÄKKINEN, projektipäällikkö, TKI-palvelut

PETTERI IKONEN, koulutuslajohtaja

JUSSI JOKIVAARA, turvallisuuspäällikkö

MARJAANA KIVELÄ, laatupäällikkö

VIRVE KIVIRANTA, työhyvinvointikoordinaattori, työsuojelupäällikkö

TUOMO KOTOLA, kiinteistöpäällikkö

EEVA KUOPPALA, opetuksen hallintojohtaja

MINNA-MARI MENTULA, palvelupäällikkö

MARJA-LIISA NEUVONEN-RAUHALA, yliopettaja

SATU RASK, talouspäällikkö

MIKA RUPONEN, koulutuslajohtaja

KATRI RYTTYLÄINEN-KORHONEN, koulutuslajohtaja

HEIKKI SAASTAMOINEN, rehtori, toimitusjohtaja

KAROLIINA SAURE, opintopsykologi

SATU SIRKIÄ, hankintapäällikkö

PIA-MARIANA TOUKKARI, johtaja, jatkuva oppiminen

PEKKA UOTILA, päällikkö, korkeakoulun tieto- ja julkaisupalvelut

RIITTA VEHMSSALMI, henkilöstöpäällikkö

STINA WESTMAN, kehityspäällikkö

REHTORIN KATSAUS VASTUULLISUUSVUOTEEN 2020

Loppuvuodesta 2020 Xamk sitoutui ensimmäisenä suomalaisena ammattikorkeakouluna Yhdistyneiden kansakuntien (YK) Global Compact -yritysvastuualoitteeseen, jonka tavoitteena on edistää vastuullista ja kestävää toimintaa kaikkialla maailmassa. Global Compactin tavoitteita on jo päivitetty myös Xamkin omaan vastuullisuusohjelmaan, ja tätä työtä jatkamme strategisilla valinnoillamme ja arjen toiminnassa.

Sitoutumalla Global Compactiin Xamk on mukana edistämässä YK:n tavoitteita, julistuksia ja sopimuksia. Global Compactiin sitoutuneet yritykset tekevät lupauksen vastuullisuudesta työntekijöille, asiakkaille ja omistajille sekä antavat esimerkkiä kanssatoimijoille ja koko yhteiskunnalle siitä, miltä tulevaisuuden liiketoiminta näyttää.

Global Compact on osa laajempaa YK:n järjestelmää ja pohjautuu YK:n yleismaailmallisiin periaatteisiin, kuten YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmalliseen julistukseen, ILO:n työelämän peruseriaatteita ja -oikeuksia koskevaan julistukseen, YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskevaan julistukseen ja YK:n korruption vastaiseen yleissopimukseen. Keskeisiä YK:n tavoitteita on kestävän kehityksen Agenda 2030.

Xamk on vahvasti mukana myös Ammattikorkeakoulujen yhteisen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelmassa, jonka tavoitteena on kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu vuoteen 2030 mennessä. Ohjelman ytimessä ovat ammattikorkeakoulujen hiilikädenjäljen vahvistaminen ja hiilijalanjäljen pienentäminen.

Ammattikorkeakouluna tehtävänäme on koulutuksen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) avulla edistää etenkin toiminta-alueemme elinvoimaa ja hyvinvointia. Toimintamme tulokset ovat kehittyneet edelleen varsin suotuisasti, vaikka alkuvuodesta 2020 alkoikin globaali koronapandemia.

Toimimme omalta osaltamme vastuullisesti mutta mahdollistaen opiskelun ja TKI-toiminnan mm. kehittämällä hybridimalleja, joissa yhdistyvät erilaiset toteutustavat kulloisenkin pandemiatilanteen mukaisesti. Pandemian poikkeusaika näkyy myös vastuullisuusraportin toiminnan arvioissa, vaikka pandemia näyttää yllättävän vähän vaikuttaneenkin tuloksiin.

Ammattikorkeakoulututkintoja ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja opiskelijamme suorittivat yhteensä 1785, joka on vain kolmisenkymmentä tutkintoa vähemmän kuin edellisen vuoden ennätystulos. Jatkuva oppiminen jatkoi kasvuaan ja tuplasi edellisen vuoden ennätöksensä. Opintosuorituksia kertyi huikeat 91 000 opintopistettä.

Myös Xamkin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta jatkoi ammattikorkeakoulukentällä Suomen suurimpana toimijana 15,7 miljoonan euron ulkoisella rahoituksella. TKI-toiminnallamme on keskeinen rooli Kymenlaakson ja Etelä-Savon elinvoiman kehittämisessä.

Nyt käsillä olevassa Xamkin vuoden 2020 vastuullisuusraportissa on aiempien vakiintuneiden raportointikohteiden lisäksi otettu tarkasteluun mukaan Global Compact -tavoitteiden tilannearviointeja. Yritysvastuun periaatteiden raportoinnin kehitystyö jatkuu edelleen osana vastuullisuus- ja tuloraportoinnin kehittämistä.

Mielenkiintoisia tehtäviä, haasteita ja mahdollisuuksia riittää. Kiitos henkilökunnalle ja opiskelijoille erinomaisista vastuullisuusohjelman tuloksista.

Heikki Saastamoinen
toimitusjohtaja, rehtori

POIKKEUSVUODEN VASTUULLISUUSRAPORTIN ESITTELY

Olli Ervaala, FK, opetuksen palvelujohtaja, vastuullisuusjohtaja
Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala, YTT, yliopettaja

Vuosi 2020 oli ensimmäinen covid-19-pandemian vuosi. Pandemia näkyy vahvasti myös vastuullisuusraportoinnissa useammalla tavalla. Ensinnäkin raportti valmistuu poikkeuksellisesti vasta loppuvuodesta, koska poikkeusvuosi pakotti priorisoimaan tehtäviä, jotka olivat välttämättömiä pandemiaolosuhteissa pärjäämiseksi. Raportin laatimista lykättiin ja yhdistettiin myös positiiviseen muutokseen, kun Xamk sitoutui YK:n Global Compact -aloitteeseen, jonka aikataulu onkin vasta marraskuun lopulla ja määräytynyt liittymisajan perusteella. Sitoutuminen on edellyttänyt uuteen vastuullisuustoimintaan perehtymistä ja toimintatavan uudistamista. Uudistamistyö on aloitettu, ja se jatkuu edelleen vielä vuonna 2022.

Toiseksi poikkeusvuosi näkyy eri tavoin kaikissa tämän vastuullisuusraportin artikkeleissa joko mittarituloksissa tai sisällöissä. Osassa tunnuslukuja pandemia ei juurikaan näy, esimerkiksi sähkön kulutuksessa. Joissakin näkyy positiivisia vaikutuksia, kuten hiilijalanjälkeen vaikuttavassa matkakustannusten säästöissä. Useissa tapauksissa suurimmat vaikutukset näkyvät monenlaisina äkillisinä toimintatapojen muutoksina.

Kolmanneksi monet kestäväen kehityksen ja vastuullisuuden kehityskulut tapahtuvat jatkumoina useiden vuosien aikana ja monet poikkeusvuonna aloitetut kehittämiskohteet, kokeilut ja uudistukset jatkuvat edelleen vuonna 2021 ja jopa 2022. Vuositason poikittaisleikkaustarkastelu kertoo tilanteen tarkasteluajankohtana ja vertailuna aiempiin vuosiin, jos mittaritietoa on saatavilla. Artikkeleissa tulee esille myös tilanteita, joissa vertailut eivät ole mahdollisia tai ne ovat uusia. Erityisesti hiilikädenjäljen mukaiset tarkastelut ovat uusia ja pohjatiedotkin puuttuvat tai ne ovat vielä kehitteillä.

Ammattikorkeakoulut ovat alueidensa vetureina keskeisiä elinvoimaisuuden osatekijöitä, ja siksi tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) vaikuttavuuden arvioinnista on pitkään keskusteltu eri yhteyksissä ja etsitty ratkaisuja, joilla vaikuttavuutta voitaisiin mitata ja todentaa. Tämä keskustelu on osaltaan ansiokkaasti avannut mahdollisuuksia analysoida muidenkin toimintojen vaikutuksia ja vaikuttavuutta. Kestäväen kehityksen ja vastuullisuuden teemat läpäisevät Xamkin kaikkien toimintojen osa-alueiden tarkastelua ja analyysiä.

Nyt koottuun vastuullisuusraporttiin on sisällytetty perinteisten koulutuksen, TKI:n ja talouden sekä hyvinvoinnin osa-alueiden lisäksi uutena Global Compact -aloitteen mukaisesti myös ihmisoikeuksien, korruption torjumisen ja hiilijalan- ja hiilikädenjäljen laskennan pohdintaa. Uusimpana keskustelun avauksena ilmastonmuutostarkastelu on ulotettu kirjastotoimeen.

YK määrittelee yritysvastuun kymmeneen periaatteeseen, jotka on lueteltu alla olevassa taulukossa. Yritysvastuun periaatteet ovat ohjanneet vuoden 2020 vastuullisuusraportin kokoamista.

Taulukko 1. Yritysvastuun periaatteet (YK).

Ihmisoikeudet (Human Rights)
Periaate 1: Yritysten tulee tukea ja kunnioittaa yleismaailmallisia ihmisoikeuksia omassa vaikutuspiirissään. Periaate 2: Yritysten tulee huolehtia, että ne eivät ole osallisina ihmisoikeuksien loukkauksiin.
Työelämä (Labour)
Periaate 3: Yritysten tulee vaalia yhdistymisvapautta sekä kollektiivisen neuvotteluvoimien tehokasta tunnustamista. Periaate 4: Yritysten tulee tukea kaikenlaisen pakkotyön poistamista. Periaate 5: Yritysten tulee tukea lapsityövoiman käytön tehokasta poistamista. Periaate 6: Yritysten tulee tukea työmarkkinoilla ja ammatinharjoittamisen yhteydessä tapahtuvan syrjinnän poistamista.
Ympäristö (Environment)
Periaate 7: Yritysten tulee tukea varovaisuusperiaatetta ympäristöasioissa. Periaate 8: Yritysten tulee tukea aloitteita, jotka edistävät vastuullisuutta ympäristöasioissa. Periaate 9: Yritysten tulee kannustaa ympäristöystävällisten teknologioiden kehittämistä ja levittämistä.
Korruption vastaisuus (Anti-Corruption)
Periaate 10: Yritysten tulee toimia kaikkia korruption muotoja vastaan, mukaan lukien kirstus ja lahjonta.

Vastuullisuutta on edistetty niin poikkeusajan uusin toimintatavoin, hybriditoiminnan kehittämisen kuin erilaisten läsnä- ja etäyhteiskehittämisen ja vuorovaikutuksen keinoin. Olemme oppineet paljon uutta ja ennen kaikkea olemme oppineet näkemään ja kokeilemaan sekä arvioimaan ketterästi uusia toimintatapoja. Siksi voimme toiveikkaasti ennakoida elinvoimaisten ja vaikuttavien ratkaisujen löytämistä yhdessä vastuulliseen ja kestävään kehitykseen alueellisesti ja kansainvälisesti.

LÄHTEET

YK Global Compact. 2021. Kymmenen periaatetta. Saatavilla: [Kymmenen periaatetta - Global Compact](#) [viitattu 24.10.2021].

VASTUULLISUUS JA KESTÄVÄ KEHITYS KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA

Olli Ervaala, FK, opetuksen palvelujohtaja, vastuullisuusjohtaja

Vastuullisuus ja kestävä kehitys ovat luontevia toimintoja korkeakouluille. Edelläkävijyys, suunnannäyttö niin koulutuksessa kuin tutkimus- kehitys- ja innovaatiotoiminnassa, on sisään rakennettu korkeakoulujen toimintaan. Korkeakoulut eivät toki aivan itsenäisesti voi asioita viedä eteenpäin. Tarvitaan paljon yhteistyötä, verkostoja, hallinnollisia linjauksia kansallisesti ja kansainvälisesti. Tarkastelen seuraavassa korkeakoulujen viitekehystä ja toimintaympäristöä vastuullisuusasioissa.

KANSAINVÄLINEN JA KANSALLINEN NÄKÖKULMA

YK:n kestävän kehityksen toimintaohjelma, josta käytetään nimitystä Agenda 2030, on globaali ohjelma, joka sisältää 17 tavoitetta. Tavoitteet on jaettu edelleen alatavoitteiksi. Toimintaohjelma on merkittävä, koska se on laajasti hyväksytty. Sen tavoitteet ovat kaikille valtioille samat, mutta painotukset eri maissa vaihtelevat.

Kuva 1. Kestävän kehityksen toimintaohjelman tavoitteet. (Lähde: www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestavan-kehityksen-tavoitteet.)

Suomessa valtioneuvoston selonteossa arvioidaan Agenda 2030:n kansallista toimeenpanoa. Globaali kestävä kehityksen toimintaohjelma on ohjannut valtioita kohti kestävämpää tulevaisuutta jo vuodesta 2016. Selonteon mukaan Suomi on muiden Pohjoismaiden tapaan kansainvälisissä kestävä kehityksen vertailuissa aivan kärkimaita. Tätä artikkelia kirjoitettaessa Suomi on vertailun ykkönen. (Sachs ym. 2021; Valtioneuvoston selonteko...2020.)

Monen tavoitteen kohdalla Suomessa asiat ovat siis varsin hyvällä tolalla. On siis perusteltua keskittyä niihin tavoitteisiin, joissa riittää vielä paljon tekemistä. Selonteossa (mts. 13) mainitaan kulutus- ja tuotantotapojen muutos, ilmastotoimet, vesistöjen suojeleminen ja muiden maiden tukeminen sellaisina tavoitteina, joissa suomalaisilla on vielä selvästi tavoiteltavaa. Tältä pohjalta selonteossa (ks. mts. 15–16) on määritelty kymmenen seurantakoria, joiden avulla kansallista kestävä kehityksen tilaa voidaan seurata. On syytä mainita, että vaikka Suomi tunnetaan koulutuksen kärkimaana, on valtioneuvoston mukaan koulutuksen ja osaamisenkin alueella paljon tavoiteltavaa: esimerkiksi lukutaito näyttää heikentyvän, sukupuolten välisiä oppimiseroja on tasoitettava ja tutkimukseen ja kehittämistyöhön osoitettu rahoitus on ollut laskussa, mutta kääntynyt nyt nousuun. (Valtioneuvoston selonteko...2020.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävä kehityksen linjauksessa (2020, 5) todetaan, että Agenda 2030 sisältää suoraan koulutukseen ja osaamiseen liittyviä tavoitteita. Linjauksessa nähdään hallinnonalan erityisvastuuna sosiaaliseen kestävyteen liittyvien tavoitteiden saavuttaminen, sivistyksen ja ihmisen hyvinvoinnin vahvistaminen. Ministeriö jakaa linjauksensa neljään pääkohtaan: 1. Hallinnonalan toiminta kestävälle pohjalle. 2. Kaikkien kyvyt ja osaaminen vahvistuvat. 3. Luova, tutkiva ja vastuullinen toiminta uudistaa yhteiskuntaa. 4. Merkityksellisen elämän edellytykset toteutuvat yhdenvertaisesti.

KORKEAKOULUJEN VASTUULLISUUS

Korkeakoulukentällä kestävä kehityksen ja vastuullisuuden periaatteita ja tavoitteita on pohdittu yhteisessä verkostossa erityisesti vuoden 2020 syksystä lähtien, jolloin sekä Arene (Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto) että Unifi (Suomen yliopistojen rehtorineuvosto) laativat omat ohjelmansa vastatakseen opetus- ja kulttuuriministeriön asettamaan haasteeseen. Arene julkaisi ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen vastuullisuuden ohjelman ”Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu”. Unifi julkaisi puolestaan Kestävä kehityksen ja vastuullisuuden teesit.

Ammattikorkeakoulujen tavoitteena on kasvattaa ”hiilikädenjälkeä” eli sellaisia toimia, joilla voidaan pienentää hiilijalanjälkeä, ja pienentää toiminnan hiilijalanjälkeä. Ammattikorkeakoulut sitoutuvat kouluttamaan osaajia, jotka edistävät kestävä kehitystä ja torjuvat ilmastonmuutoksen kielteisiä vaikutuksia. TKI-toiminnassa puolestaan haetaan ratkaisuja

kestävyyshaasteisiin. Käytännön tasolla tämä tarkoittaa mm. sitä, että kaikilla ammattikorkeakouluista valmistuvilla opiskelijoilla on vähintään perustiedot vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä alasta riippumatta. TKI-toimintaa varten luodaan mm. kriteeristö, jonka avulla tutkimuksen sisältöjä ja tuloksia suunnitellaan, kehitetään, arvioidaan ja toteutetaan kestävästi.

Unifin teesit on tarkoitettu vauhdittamaan erityisesti yliopistojen omaa toimintaa, mutta ne ottavat kantaa myös laajemmin. Ammattikorkeakoulujen tapaan myös yliopistot luonnollisesti panostavat vastuullisuuden ja kestävä kehityksen tutkimukseen ja koulutukseen, joskin painotukset ovat ehkä hieman toisenlaisia. Yliopistot myös sitoutuvat kestäväan ja vastuulliseen toimintaan mm. johtamisessa ja henkilöstöhallinnossa. Myös kampuustoiminnoissa kestävä kehitys näkyy. Yliopistot näkevät roolinsa vahvoina yhteistyökumppaneina ja muutoksen tekijöinä. Ne haluavat myös, että kestävä kehitys näkyy esimerkiksi rahoituksessa.

Korkeakoulut laativat opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa sopimuksen, jossa asetetaan sekä määrällisiä että laadullisia tavoitteita tietyllä sopimuskaudelle ja todetaan korkeakoulun strategiset valinnat, profiili ja vahvuusalat. Sopimuskausi 2021–2024 sisältää myös kestäväan kehitykseen liittyviä tavoitteita. Tässä sopimuksessa muiden korkeakoulujen tavoin Xamk sitoutuu mm. kestäväan kasvuun, olemaan aktiivinen globaaleissa verkostoissa ihmiskunnan haasteita ratkomassa. Korkeakoulun tulee myös parantaa koulutuksen saavutettavuutta sekä edistää tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista.

Omassa strategiassaan Xamk nostaa kestäväan kehityksen ja vastuullisuuden selvästi esiin. Xamk profiloituu vastuullisen hyvinvoinnin, teknologian ja luovan talouden korkeakouluna. Strategisina painopisteinä ovat tulevaisuussuuntautunut koulutus, vaikuttava tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta sekä elinvoimaa lisäävä kansainvälisyys.

Xamkin arvoja kuvataan kolmen pääotsikon avulla: 1. Toimimme vastuullisesti. 2. Pidämme huolta. 3. Teemme työtä huomisen hyväksi. Vastuullinen toiminta tarkoittaa kestäviä valintoja arjen toiminnoissa, vastuunkantoa työn tuloksista sekä uusien kestävien ratkaisujen kehittämistä. ”Pidämme huolta” kattaa opiskelu- ja työhyvinvoinnin sekä tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun. Huomisen hyväksi työskentely tarkoittaa rohkeutta tarttua uusiin asioihin ja uuden tiedon luomista.

Korkeakoulujen välisen yhteistyön ja opetus- ja kulttuuriministeriön edellyttämien tavoitteiden lisäksi Xamk on tehnyt omaa vastuullisuustyötään ja verkostoitunut myös muiden toimijoiden kanssa.

KAAKKOIS-SUOMEN AMMATTIKORKEAKOULUN VASTUULLISUUSTYÖ

Xamkin vastuullisuusohjelma rakentuu kolmesta lupauksesta, jotka jakautuvat eri teemoihin.

Kuva 2. Vastuullisuuslupaukset teemoineen.

Teemoihin liittyy valintoja, joille on määritelty seuranta-kohteita. Esimerkiksi ”teemme kestäviä valintoja” tarkoittaa sitä, että teemme energiatehokkaita ja päästöjä vähentäviä valintoja arjen toiminnoissamme. Näitä seurataan mm. energian, veden ja sähkön kulutusta mittaamalla, jätteitä kierrättämällä ja lajittelemalla.

Kuva 3. Vastuullisuus on osa arkeamme -lupaus jaettuna teemoihin, valintoihin ja seuranta-kohteisiin.

Xamk on raportoinut vuosittain vastuullisuudestaan peilaamalla toimintaansa vastuullisuusohjelmaan. Raportointikierrokset ovat osoittaneet, että vastuullisuusnäkökulmasta toimintaa tarkastellen voi helposti havaita erilaisia järkevöittämisskohteita, jotka ovat sekä kestäviä että taloudellisia. Toki joissakin tilanteissa voidaan joutua toteamaan, että kestävä ratkaisun hinta saattaa olla jopa korkeampi. Tämä on aina organisaatiolle valinnan paikka.

GREEN OFFICE

Xamk on valinnut arjen ympäristötyökalukseen Green Office -järjestelmän, jonka avulla voidaan henkilöstöä kannustaa arkisiin ekotekoihin. Green Office -tiimit laativat ympäristöohjelman, jonka pääpaino on todella arkisissa asioissa: kulutuksessa, jätteiden lajittelussa, kestävässä liikkumisessa jne. Järjestelmään liittyy myös ns. toimistotarkastus sekä määrämuotoinen vuosittainen raportointi, jolla arvioidaan ympäristövaikutuksia. WWF laatii raporteista yhteenvedon, jossa lasketaan mm. verkoston yhteisesti synnyttämät päästöt sekä niiden muutokset vuosittain – tavoitteena on luonnollisesti hiilijalanjäljen jatkuva pienentäminen.

GLOBAL COMPACT

Global Compact on YK:n alainen maailman suurin yritys vastuualoite, jolla YK haastaa yritykset kehittämään vastuullisemmiksi toimijoiksi.

Xamk halusi verkostoitua vastuullisuustyössä myös kansainvälisesti. Marraskuussa 2020 Xamk hyväksyttiin ensimmäisenä suomalaisena korkeakouluna Global Compact -ohjelmaan. Kansainvälisen verkostoitumisen lisäksi Xamk halusi tehdä läheistä yhteistyötä yritysten kanssa. Ajatuksena oli, että yritykset kirittävät Xamkia vastuullisuuspyrkimyksissään.

Global Compactin, sen koulutusten ja yritys yhteistyön avulla Xamkin vastuullisuustyö on saanut kaivattua ryhtiä. Tekemistä riittää vielä vastuullisuusajattelun juurruttamisessa koko organisaatioon, mutta yritysten kanssa yhteistyön tekeminen tuntuu järkevältä myös tässä kohtaa. Korkeakoulun, erityisesti ammattikorkeakoulun, tehtävä on tuottaa ammatillaisia työelämän tarpeisiin. Läheinen yhteistyö, yhteinen ja jaettu käsitys vastuullisuudesta, korkeakoulun ja työelämän välillä ei voi olla huono ratkaisu.

LÄHTEET

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda 2030:sta – kohti hiilineutraalia hyvinvointiyhteiskuntaa. 2020. Valtioneuvoston kanslian julkaisuja 2020:7. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-287-942-4>.

Sachs, J D., Kroll, C., Lafortune, G., Fuller, G., Woelm, F. 2021. Sustainable Development Report 2021. The Decade of Action for the Sustainable Development Goals. Cambridge: Cambridge University Press.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kestävän kehityksen linjaus. 2020. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2020:9. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-704-8>.

Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu – Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. 2020. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden teesit. 2020. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry.

Xamkin strategia. Saatavissa: www.xamk.fi/xamk/strategia/ [viitattu 3.11.2021].

Xamkin vastuullisuusohjelma. Saatavissa: www.xamk.fi/xamk/vastuullisuus/ [viitattu 3.11.2021].

Xamkin vastuullisuusraportti. Saatavissa: www.xamk.fi/vastuullisuusraportti-2019-2/ [viitattu 3.11.2021].

YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelma, Agenda 2030. Saatavissa: www.ykliitto.fi/yk-teenmat/kestavan-kehityksen-tavoitteet) [viitattu 3.11.2021].

TULEVAISUUSSUUNTAUTUNUT KOULUTUS KESTÄVÄN KEHITYKSEN EDISTÄJÄNÄ

Eeva Kuoppala, FT, opetuksen hallintojohtaja

Petteri Ikonen, TaT, koulutusala-johtaja

Mika Ruponen, TkT, koulutusala-johtaja

Katri Ryttyläinen-Korhonen, TtT, koulutusala-johtaja

Pia-Mariana Toukkari, TtL, jatkuvan oppimisen johtaja

Xamkin koulutustoimintaa ohjaa ajatus valmentamisesta ja innostamisesta uuden oppimiseen ja tutkimiseen. Tämä ajatus kiteytyy strategiseen kärkeemme – tulevaisuussuuntautunut koulutus. Koulutamme sekä tutkinto-opiskelijoita että jatkuvan oppimisen opiskelijoita. Koulustarjontaa on alettu kohdentaa vastuullisuutta ja kestävästä kehitystä edistäviin opintojaksoihin erityisesti avoimen ammattikorkeakoulun tarjonnassa. Vastuullinen toimintamme kouluttajana jäsentyy opiskelijatytytyväisyyden, opintojen etenemisen sekä työllistymisen kautta. Tuloksellisuuttamme näillä osa-alueilla seuraamme alla kuvattujen (ks. taulukko 1) mittareiden avulla.

Taulukko 1. Tulevaisuussuuntautuneen koulutuksen tulokset vuodelle 2020 ja tavoitteet 2022.

Mittarit - Tulevaisuussuuntautunut koulutus	2020	Tavoite 2022
Uraseurantakysely	4,1	4,3
AVOP – rahoitusmallikysymysten keskiarvo	5,3	5,6
Avoin amk -opintopisteet	91 173	155 000
Xamkista valmistuneista yrittäjinä työllistyy	3,9 %	4,7 %

Kestävällä kehityksellä tarkoitetaan jatkuvaa ja ohjattua yhteiskunnallista muutosta, jonka päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Tämä tarkoittaa ympäristön, ihmisen ja talouden ottamista tasavertaisesti huomioon päätöksenteossa ja toiminnassa. Tarkastelemme Xamkin koulutusten vastuullisuutta hyödyntäen tätä määritelmää, joka rakentuu teemoista 1) ekologinen kestävyys, 2) taloudellinen

kestävyys ja 3) sosiaalinen kestävyys. (Ympäristöministeriö 2021.) Samat elementit ovat löydettävissä myös ammattikorkeakoulujen vastuullista toimintaa ohjaavasta ohjelmasta (Arene 2020). Xamkin strateginen kärki, tulevaisuussuuntautunut koulutus, edistää osaltaan myös näitä kestäväen kehityksen teemoja. Tässä artikkelissa tarkastelemme edellä mainittujen teemojen tuloksia kestäväen kehityksen jaottelun kautta.

EKOLOGINEN KESTÄVYYS

Ekologinen kestävyys koulutuksissa näkyy sekä koulutusten sisällöissä että toimintatavoissa. Ammattikorkeakoulut ovat sitoutuneet kouluttamaan osaajia, jotka edistävät kestävää kehitystä ja torjuvat ilmastonmuutoksen vaikutuksia yhteiskunnassa (Arene 2020). Xamkin tehtävänä on lisätä alueen kestäväen kehityksen osaamista niin tutkintokoulutuksen kuin jatkuvan oppimisenkin kautta.

Xamkin hyvinvoinnin koulutuksissa ekologinen kestävyys näkyy koulutusten sisällöissä. Esimerkiksi restonomikoulutuksessa läpileikkaavana teemana on ekologisuus, ja opetuksessa tärkeinä teemoina ovat luomu- ja lähiruoka, majoituspalvelujen energiatehokkuus ja liikuminen. Terveysalan koulutuksen erityishaasteena ovat välttämättömien kertakäyttöisten tuotteiden, kuten henkilökohtaisten suojainten ja näytteenottovälineiden, runsas käyttö. Sairaanhoidajakoulutuksessa on otettu käyttöön valtakunnalliset osaamiskuvaukset, joihin sisältyy muun muassa ekologiseen kestävyteen liittyviä tavoitteita.

Talouden ja kulttuurin koulutuksissa ekologista kestävyttä on edistetty uusien koulutusohjelmien suunnitteluvaiheessa. Biotuotemuotoilu tähtää uuden asiantuntijuuden synnyttämiseen hyödyntäen laajasti uusimman biomateriaalitutkimuksen tuloksia. Muotoilukoulutuksessa kehitetään mm. uusia kestäviä kulutustuotteita, joissa yhdistyvät ekologisuus, funktionalisuus ja tuotannon kestävä suunnittelu. Liiketalouden koulutuksessa alkaa uusi yrittäjyyden ylempi amk -koulutus, jossa lähtökohtana on kestäväen kehityksen mukainen vastuullinen liiketoiminta ja siihen vaikuttavat tekijät.

Tekniikan koulutuksissa ekologinen kestävyys korostuu erityisesti muiden kestävyiden teemojen yläpuolelle. Biotuotetekniikka sekä teollinen puurakentaminen lähtökohtaisesti perustuvat uusiutuvien luonnonmateriaalien hyödyntämiseen uusiutumattomien sijasta. Rakentamiseen liittyvissä koulutuksissa, kuten rakennustekniikassa, talotekniikassa sekä sähkö- ja automaatiotekniikassa, rakennusten koko elinkaaren aikaisia ympäristövaikutuksia pyritään minimoimaan.

TALOUDELLINEN KESTÄVYYS

Taloudellinen kestävyys muodostaa myös sosiaalisen kestävyiden perustan (Ympäristöministeriö 2021). Xamkin koulutuksissa taloudellista kestävyttä voidaan arvioida mm. opiskelijoiden työllistymisenä ja yrittäjyytenä. Työllistymistä mittaavan uraseurantakyselyn keskiarvo vuonna 2020 oli 4,1 %. Vuodelle 2022 tavoitteeksi on asetettu 4,3 %. Xamkista valmistuneista 3,9 % työskenteli yrittäjänä vuonna 2020, ja vuoden 2022 tavoite on 4,7 %.

Terveys- ja hyvinvointialalta valmistuneet työllistyvät hyvin, sillä jopa yli 90 % heistä työllistyy alalle. Sote-alalla on kasvava tarve työntekijöistä. Yrittäjiksi terveys- ja hyvinvointialalta työllistyy uran alussa melko vähän pois lukien fysioterapeutit, jalkaterapeutit ja naprapaazit. Sote-alalle on tyypillistä, että yrittäjiksi ryhdytään myöhemmin työuralla, kun osaamista arvioidaan olevan hankittu riittävästi.

Talouden ja kulttuurin koulutuksissa taloudellista kestävyttä arvioidaan ja kehitetään sen perusteella, miten opiskelijat sijoittuvat työelämään ja millaiset valmudet heillä on yritys-toiminnan kehittämiseen. Koulutusaloilta keskimäärin 70 % työllistyy kahden vuoden sisällä valmistumisesta. Yrittäjyyspolkuja on vahvistettu ja toimenpiteitä opiskelijayrittäjyyden vahvistamiseksi on tehty mm. perustamalla uusi innovaatioiden kaupallistamisen, yrittäjyyden ja koulutuksen yksikkö Xentre. Koulutusalat ovat vahvasti mukana alueellisten yrityshubien perustamisessa ja näin panostavat alueellisen elinvoiman parantamiseen ja vetovoiman kohentamiseen.

Tekniikan koulutuksissa taloudellinen kestävyys näkyy valmistuneiden opiskelijoiden erinomaaisena työllistymisenä. Useimmista tekniikan koulutuksista valmistuneista yli 90 % on työllistynyt kahden vuoden sisällä valmistumisesta. Yrittäjiksi tekniikasta valmistuneet ryhtyvät vasta myöhemmin työurallaan, kun kokemusta ja ammattitaitoa on ensi kartoitettu muiden palveluksessa. Tekniikasta valmistuneille hyvin tyypillistä on työskentely erilaisissa projekti- ja projektinjohtotehtävissä. Sen vuoksi on tärkeä osa opiskelua paneutua myös taloudellisen kestävyiden teemoihin.

SOSIAALINEN KESTÄVYYS

Sosiaalisen kestävyiden ytimessä on hyvinvoinnin edellytysten takaaminen. Tyytyväiset ja hyvinvoivat opiskelijat samoin kuin tasavertaiset oppimismahdollisuudet muodostavat Xamkin koulutusten sosiaalisen kestävyiden ytimen. Valmistuneille opiskelijoille toteutettava valtakunnallinen AVOP-kysely mittaa opiskelijoiden tyytyväisyyttä opintoihin. Vuonna 2020 kyselyn keskiarvo Xamkin koulutuksissa oli 5,3 (asteikko 1–7). Vuodelle 2022 asetettu tavoite on 5,6.

Osallisuuden vahvistaminen ja sosiaalinen kestävyys kytkeytyvät jo lähtökohtaisesti muun muassa sosionomikoulutuksen ytimeen. Myös yhteisöpedagogikoulutuksessa edistetään sosiaalista kestävyyttä, koska koulutuksen tavoitteena on nuorten kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin edistäminen eri toimintaympäristöissä. Ylipäätään hyvinvoinnin koulutuksissa korostuvat hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen, tasa-arvo, inhimillisyys, monikulttuurisuus, eriarvoisuuden ehkäisy ja eettisyys.

Hyvinvoinnin koulutusalan keskiarvo AVOP-kyselyn opiskelijatytyväisyydestä oli 5,6 vuonna 2020. Opiskelijatytyväisyyden keskiarvon kehitys on ollut nouseva. Hyvinvoinnin koulutusalan jatkuvan oppimisen tarjonta on laajaa. Vuonna 2020 koulutusala on panostanut jatkuvan oppimisen verkko-opintojen suunnitteluun ja tarjontaan, jotta opinnot ovat mahdollisimman saavutettavia.

Talouden ja kulttuurin koulutuksissa sosiaalinen vastuullisuus on erityisesti otettu huomioon koulutusten saavutettavuudessa. Tästä hyvänä esimerkkinä mainittakoon kulttuurin koulutuksen Game design -koulutus ja liiketalouden täysin verkossa toteutettu tradenomikoulutus. Molemmat näistä ovat erittäin vetovoimaisia, ja osa opintojaksoista tarjotaan myös avoimen ammattikorkeakoulun toteutuksina. Opiskelijoiden hyvinvointiin on erityisesti panostettu kiinnittämällä huomiota ohjaukseen ja verkkopedagogisten valmiuksien lisäämiseen. AVOP-tulokset ovat yksiköissä välillä 5–5,6.

Tekniikan koulutuksissa sosiaalisen kestävyden osalta kehitetään koulutuksen saavutettavuutta. Koulutusten keskiössä tyypillisesti ovat fyysiset laboratoriot, joissa tehdään kokeita ja erilaisia käytännön harjoitteita. Uusia laboratorioita kehitetään virtuaaliseen suuntaan, jolloin laboratorioden saavutettavuus paranee oleellisesti. Kotimaisen työelämän kansainvälistyminen haastaa myös tekniikan koulutuksia kehittämään sosiaalisesti kestäviä toimintatapoja. Tekniikan koulutusalan AVOP-keskiarvo vuonna 2020 oli 5,8.

LÄHTEET

Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävä kehitys ja vastuullisuuden ohjelma. Saatavissa: [Kestävä vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu.pdf \(arene.fi\)](#)

Ympäristöministeriö. 2021. Mitä on kestävä kehitys? Saatavissa: [Mitä on kestävä kehitys? – Ympäristöministeriö](#)

VASTUULLISUUS HYVINVOINNIN KOULUTUSALALLA

Katri Ryttyläinen-Korhonen, TtT, koulutusalojohtaja

Hyvinvoinnin koulutusalan muodostavat useat erilaiset tutkinnot. Niitä säätelevät alakohdittaiset vaatimukset ja tavoitteet. Esimerkiksi sairaanhoitajatutkinnolle on laadittu kansalliset osaamisvaatimukset 180 op yleissairaanhoidosta vastaavan sairaanhoitajan osaamisen varmistamiseksi. Osaamisvaatimuksiin sisältyy useita vastuullisuuteen liittyviä osaamisia, kuten oman asiantuntijuuden ylläpitäminen, oman asiantuntijuusalueen rajojen tunteminen, asiakkaan ja potilaan osallisuuden edistäminen ja voimavarojen tukeminen sekä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Johtajuuden osaamisvaatimuksiin sisältyy mm. kestävään kehitykseen, materiaalien käyttöön, kierrätykseen, kustannustietoisuuteen ja taloudelliseen toimintaan liittyviä kestävä kehityksen osaamisia (Yleissairaanhoidajan (180 op) osaamisvaatimukset ja sisällöt 2019). Myös muissa hyvinvoinnin koulutusalan koulutuksissa on samantapaisia osaamisvaatimuksia.

Tarkasteltaessa sosiaali- ja terveysalan geneerisiä osaamisia kestävä kehityksen mukainen ympäristöosaaminen on määritelty osaamisalueeksi, joka sisältää mm. sosiaali- ja terveydenhuollossa käytettävät materiaalit, niiden kierrättämisen ja hävittämisen, sähkön ja veden kulutuksen arvioinnin ja seurannan sekä ympäristövastuiset toimintasuunnitelmat (Kangasniemi ym. 2018). Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (2021) toteutti 2021 sosiaali- ja terveysalan koulutuksen arvioinnin. Arviointiryhmä suositteli opiskelijoiden yleisten valmiuksien ja sosiaali- ja terveysalan erityisten valmiuksien kehittymisen edistämistä korkeakoulujen ja työelämätoimijoiden yhteistyönä. Tällainen valmius on muun muassa kestävä kehityksen osaaminen.

Yleisesti hyvinvoinnin koulutusalan koulutuksen sisältöjen suunnittelussa pidetään tärkeänä lähipalveluita, opetusvälineiden ja -tilojen yhteiskäyttöisyyttä ja kiertotaloutta, suositaan tarkoituksenmukaista ja ympäristön kannalta kestävää liikkumista sekä tukeudutaan tutkittuun tietoon ympäristön tilaan vaikuttavista toimista.

Tässä artikkelissa esitellään hyvinvoinnin koulutusalailla vuonna 2021 toteutettua opetussuunnitelma-analyysia, jonka tarkoituksena oli luoda kokonaiskäsitystä, miten vastuullisuus ja kestävä kehitys näkyvät opetussuunnitelmissa. Analyysin tuloksia hyödynnetään opetussuunnitelmien uudistamisessa siten, että opiskelijoiden osaamista vastuullisuudesta ja kestävästä kehityksestä vahvistetaan.

OPETUSSUUNNITELMA-ANALYYSILLA KÄSITYSTÄ KEHITTÄMISEN KOHTEISTA

Hyvinvoinnin koulutusalan opetussuunnitelma-analyysi kohdistui Xamkin sosiaali- ja terveystieteiden, nuorisotieteiden sekä matkailu- ja ravitsemistieteiden opetussuunnitelmiin. Selvityksen tavoitteena oli kuvata opetussuunnitelmien lähtötilanne liittyen vastuullisuuteen ja kestävään kehitykseen ja muodostaa käsitystä aihealueiden kehittämisen kohteista. Tarkasteluun otettiin mukaan yhdeksän hyvinvointialan tutkintoa: sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, ensihoitaja, fysioterapeutti, sosionomi, geronomi, naprapaatti, jalkaterapeutti ja liikunnan ohjaaja. Tutkintojen opetussuunnitelmien tavoitteet ja sisällöt käytiin läpi, ja niistä valittiin tarkasteltavaksi ja analysoitavaksi ne tavoitteet ja sisällöt, jotka sisälsivät kestävään kehitykseen näkökulmia (Eklöf & Laanterä 2021). Nuorisotieteiden sekä matkailu- ja ravitsemistieteiden tutkinnoista tarkastelun kohteena olivat yhteisöpedagogi- ja restonomikoulutukset (Komonen & Tuikkanen 2021).

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkinnoissa ekologisesti kestävä kehitys näyttäytyi ainoastaan sairaanhoitajapohjaisissa tutkinnoissa (sairanhoitaja, terveydenhoitaja, ensihoitaja), joissa opetussuunnitelma sisälsi ympäristövastuullisuuden teeman. Yleisesti sote-alan tutkinnoissa korostuivat sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävään kehityksen teemat. Sosiaalisen kestävään kehityksen osa-alueelta oli huomioitu yksilöllisyyteen, erityisryhmiin, saavutettavuuteen, terveyserojen kaventamiseen ja yhteiskunnalliseen merkittävyyteen liittyviä teemoja. Kulttuurisesti kestävässä kehityksessä painottuivat kulttuurien ympäristön, monikulttuurisuuden ja alueellisen yhteistyön sisältävät tavoitteet ja sisällöt. Taloudellisesti kestävä kehitys näkyi liittyneenä työturvallisuuteen, työhyvinvointiin ja kustannustietoisuuteen. Sosionomitutkinnoissa esiin tulivat yhteiskunnallisen ja sosiaalisen yrittäjyyden aihealueet. (Eklöf & Laanterä 2021.)

Yhteenvedon sosiaali- ja terveystieteiden opetussuunnitelmien analyysistä voidaan todeta, että koulutusten väliset erot olivat suuria. Eri koulutuksissa painottuivat määrällisesti ja osa-alueittain erilaiset teemat. Eniten kestävään kehityksen osa-alueista opetussuunnitelmissa korostuivat sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävä kehitys. Tulevaisuudessa opetussuunnitelmatyöskentelyssä tulisi huomioida vahvemmin myös ekologisesti ja taloudellisesti kestävään kehityksen osa-alueet. (Eklöf & Laanterä 2021.)

Yhteisöpedagogikoulutuksen analyysin perusteella voitiin todeta, että kestävään kehityksen ja vastuullisuuden teemat näkyvät yhteisöpedagogikoulutuksen vuonna 2020 käyttöönotetussa opetussuunnitelmassa hyvin. Kestävä kehitys korostuu erityisesti yhteisöllisen osaamisen tavoitteistossa, jossa todetaan: ”Opiskelija osaa edistää yhdenvertaista, sosiaalisesti, kulttuurisesti, ekologisesti ja taloudellisesti kestävää kehitystä yhteisöissä”. Kestävä kuluttaminen, ilmastotoimet ja taloudellinen kestävyys puolestaan jäävät koulutuksen tavoitteissa vähemmälle huomiolle. (Komonen & Tuikkanen 2021.)

Restonomikoulutuksen ydinosaimisen opintojaksoista vastuullisuuteen liittyviä sisältöjä oli kirjoitettu näkyville kahdeksan opintojakson tavoitteisiin ja sisältökuvauksiin. Lisäksi opiskelijalla on mahdollisuus valita vaihtoehtoisista opinnoista 15 opintopisteen kokonaisuus vastuullisuuteen painottuvia opintoja. Restonomikoulutuksessa vastuullisuus on koulutuksen tavoitteiden mukaan läpileikkaavana teemana opinnoissa. Opintojaksokuvauksissa vastuullisuus ei kuitenkaan tavoitteissa tai sisällöissä aina näy. Jotta läpileikkaavuus toteutuu käytännön opetustilanteissa, on asia pidettävä esillä opettajien suunnitelmassa opintojaksojen toteutuksia. (Komonen & Tuikkanen 2021.)

JATKOTOIMENPITEITÄ

Opetussuunnitelma-analyysin perusteella jatkossa on tärkeää Xamkin tasolla täsmentää opetussuunnitelmissa opintojaksokuvausten käsitteistöä sekä määritellä nykyistä tarkemmin, mitä tarkoitetaan vastuullisuudella ja kestäväällä kehityksellä. Tarpeen olisi myös luoda yhteinen käytäntö, miten vastuullisuus ja kestävä kehitys ilmaistaan ja kirjataan opetussuunnitelmiin. Tätä ennen tulisi ratkaista, ovatko vastuullisuus ja kestävä kehitys opetussuunnitelmissa läpileikkaavana teemana eri opintojaksoissa, omana opintojaksonaan, yhteisinä eri aloja yhdistävinä opintojaksoinaan, integroituna koko tutkintoon vai ymmärretäänkö vastuullisuus ja kestävä kehitys jopa opetuksen ja oppimisen keskeisenä ohjaavana tekijänä, driverinä (mm. Rusinko 2010). Viimeisin vaihtoehto on pysyvin ja kokonaisvaltaisin ratkaisu saada vastuullisuuden ja kestävä kehityksen teemat osaksi koulutusta ja uusien asiantuntijoiden osaamista. Valtaosassa analysoituja opetussuunnitelmia teemaa käsiteltiin eri opintojaksoissa, mutta niiden käsittely ei ollut systemaattista.

Jatkossa olisi myös tärkeää analysoida, mikä on kunkin koulutuksen tehtävä vastuullisuuden ja kestävä kehityksen edistämässä. Opetussuunnitelmissa saattoivat painottua vain jotkin kestävä kehityksen osa-alueet, jolloin koulutuksessa tärkeitä alueita saattoi jäädä käsittelemättä. Syytä olisi myös pohtia, millaiset pedagogiset ratkaisut ovat parhaita vastuullisuuden ja kestävä kehityksen omaksumisessa ja oppimisessa (ks. Eklöf & Laanterä; Komonen & Tuikkanen 2021).

LÄHTEET

Eklöf, N. & Laanterä, S. 2021. Vastuullisuus ja kestävä kehitys hyvinvointialan opetus- suunnitelmissa. Saatavilla: <https://next.xamk.fi/vastuullisesti/vastuullisuus-ja-kestava-kehitys-hyvinvointialan-opetussuunnitelmissa/> [viitattu 13.10.2021].

Kangasniemi, M., Hipp, K., Häggman-Laitila, A., Kallio, H., Karki, S., Kinnunen, P. Pietilä, A-M., Saarnio, R., Viinamäki, L., Voutilainen, A. & Waldén, A. 2018. Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 39/2018. PDF-dokumentti. Saatavilla: [Optimoitu sote-ammattilaisten koulutus- ja osaamisuudistus – Valto \(valtioneuvosto.fi\)](https://www.valtioneuvosto.fi/julkaisut/2018/08/15/optimoitu-sote-ammattilaisten-koulutus-ja-osaamisuudistus) [viitattu 13.10.2021].

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2021. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen arviointi. Saatavilla: https://karvi.fi/app/uploads/2021/06/KARVI_1421.pdf [viitattu 18.10.2021].

Komonen, K. & Tuikkanen, R. 2021 Kestävä kehitys yhteisöpedagogi- ja restonomikoulutuksen opetussuunnitelmissa. Saatavilla: <https://next.xamk.fi/vastuullisesti/kestava-kehitys-yhteisopedagogi-ja-restonomikoulutuksen-opetussuunnitelmissa/> [viitattu 15.10.2021].

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. 2021. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen arviointi. Saatavilla: https://karvi.fi/app/uploads/2021/06/KARVI_1421.pdf [viitattu 18.10.2021].

Rusinko, C.A. 2010. Integrating sustainability in higher education: A generic matrix. *International Journal of Sustainability in Higher Education* 11(3):250–259.

Yleissairaanhoitajan (180 op) osaamisvaatimukset ja sisällöt 2019. Saatavilla: <https://blogi.savonia.fi/ylesharviointi/2019/01/31/yleissairaanhoitajan-180-op-osaamisvaatimuslauseet-ja-sisallot-julkaistu/> [viitattu 13.10.2021].

VASTUULLISTA ALUE- VAIKUTTAVUUTTA – VAIKUTTAVUUSMALLI TUO TYÖN NÄKYVÄKSI

Markus Häkkinen, DI, projektipäällikkö

Yhteiskunnallinen, erityisesti alueellinen vaikuttavuus on tärkeä osa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu Xamkin vastuullista toimintaa. Se perustuu sekä YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelmaan että Xamkin strategiaan. Lisäksi vastuullisuustyötä ohjaavat opetus- ja kulttuuriministeriön kestävän kehityksen linjaukset.

Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) yhteisissä kestävyys- ja vastuullisuustoimenpiteissä (Arene 2020, 3–7) painottuvat vaikuttavuuden mittaaminen ja näkyväksi tekeminen. TKI-toiminnan tulosten vaikuttavuutta pitää pystyä arvioimaan kestävän kehityksen näkökulmasta. Xamkin projektinhallintajärjestelmä Hansan kehityksessä tullaan ottamaan huomioon YK:n kestävän kehityksen tavoitteet osana vaikuttavuuden mittaamista ja mallintamista.

KOHTI TAVOITTEELLISTA MUUTOSTA

On tavallista, että eri ihmiset ja toimijat määrittävät vaikuttavuuden eri tavoin. Esimerkiksi hankkeen tavoitteena olevasta muutoksesta toiset voivat puhua tuloksena tai vaikutuksina, toiset vaikuttavuutena.

Vaikuttavuus on tavoitteellista muutosta, joka tapahtuu tietyn ihmisryhmän hyvinvoinnissa, käyttäytymisessä tai laajemmin jossakin yhteisössä tietyllä alueella. Xamkin TKI-toiminnassa tehtävä työ tähtää kestäviin ja positiivisiin muutoksiin tuottamalla tietoa ja ratkaisuja yritysten ja työelämän tarpeisiin. Vaikuttavaa TKI-toimintaa emme pysty tekemään vain yksin, vaan yhdessä kumppaniemme kanssa auttamalla sekä alueen yrityksiä ja työelämää että Etelä-Savon ja Kymenlaakson maakuntia menestymään. (Häkkinen 2021, 55.) Vuonna 2020 ammattikorkeakoulun TKI-toimintaan osallistui 1 380 kumppania.

Vaikka hankevolyyymi tai määrällisten tavoitteiden kasvu pelkästään ei voi olla tavoite, ne eivät pitkässä juoksussa voi olla vaikuttamatta ympäristöön sekä suorasti että epäsuorasti.

Vuonna 2020 ulkopuolisen tutkimusrahoituksen määrä nousi 15,7 miljoonaan euroon, josta kansainvälisen rahoituksen osuus oli noin 12 % (1,9 milj. euroa). Hanketoiminta kansainvälistyi ja laadullisesti kilpailun tutkimusrahoituksen määrä lisääntyi. Vuonna 2020 Horizon-hankkeiden hakemusten onnistumisprosentti oli 33 %. Business Finland ja Suomen Akatemia -hankkeita oli yhteensä viisi. Vuonna 2020 kansainvälisten hankkeiden määrä kasvoi 57 hankkeeseen.

VAIKUTTAVUUSMALLI APUNA VAIKUTTAVUUSKETJUN MALLINTAMISEEN

Vaikuttavan TKI-toiminnan näkyväksi jäsentämisen tarve johti osaltaan siihen, että keväällä 2020 yhdessä ajatushautomo Demoksen kanssa kehitimme Xamkin TKI-toiminnan vaikuttavuuden vision ja vaikuttavuusmallin. Visiossa kuvataan toivottavaa tulevaisuutta, eli mitkä asiat ovat tavoiteltavan arvoisia ja mihin Xamkin TKI-toimintaa tulee suunnata, jotta vaikuttavuustavoitteet saavutetaan (kuva 1).

TKI:n vaikuttavuuden kolme kulmakiveä

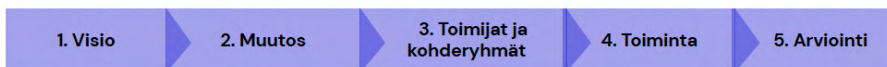
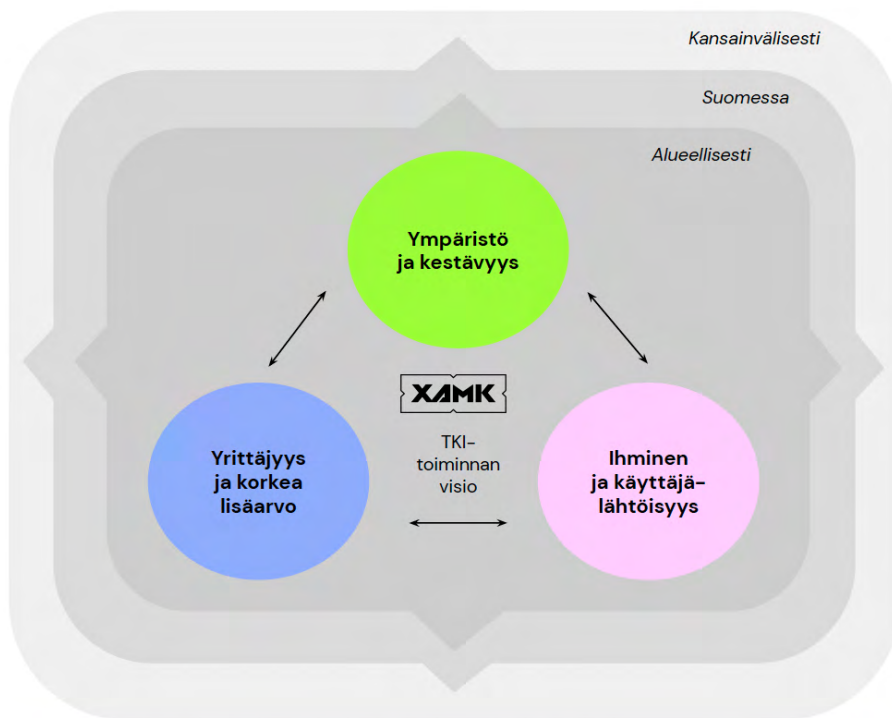

Visio strategiasta: Vuonna 2030 Xamk on uudistanut Kaakkois-Suomen elinvoimaisuuden.

Kuva 1. Vaikuttavuusvision kolme kulmakiveä ohjaavat jatkossa kohti vaikuttavaa Xamkin TKI-toimintaa (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2020, 5).

Visioon pohjautuva vaikuttavuusmalli kuvaa reitit, joita pitkin tavoitteisiin päästään. Se siis ohjaa työtä kohti tavoitteita: miten tavoiteltu vaikuttavuus syntyy ja mitä pitää tapahtua, jotta asetetut tavoitteet toteutuvat (kuva 2).

Kuva 2. Vaikuttavuusmalli on kuvaus siitä, miten tavoiteltu vaikuttavuus syntyy (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2020, 11).

Vaikuttavuusmalli opettaa soveltamaan vaikuttavuusajattelua hanketyöhön eri vaiheissa. Esimerkiksi hankkeen aikana on hyvä arvioida, saadaanko olemassa olevilla toimilla haluttuja muutoksia aikaan ja kuinka voisi toimia vaikuttavammin. Vaikuttavuusmalli on konkreettinen työkalu niin Xamkin työntekijöille kuin johdolle keskustelun ja toiminnan ohjaamiseen. Xamkin TKI-toiminnan vaikuttavuuden tavoitteista ja keinoista tehdään näkyvät niin xamkilaisille kuin kumppaneille ja sidosryhmille. Vaikuttavuusmalli auttaa myös vaikuttavuuden kulttuurin rakentamisessa (käytännöt, puhuvat, priorisointi, viestintä). (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2020, 14–15.)

VAIKUTTAVUUSMALLIN JALKAUTTAMINEN

Vuoden 2021 ja 2022 tavoitteena onkin vaikuttavuusmallin jalkauttaminen ja ankkurointi käytäntöön osaksi Xamkin TKI-toimintaa, prosesseja ja yhteisiä toimintatapoja.

Vuonna 2021 käynnistynyt vaikuttavuusmallin jalkauttamisen kokonaisuus etenee neljän toimintapolun kautta:

1. Hansa (projektinhallintajärjestelmä) ja TKI-prosessien päivitys
2. vaikutusviestinnän toimenpiteet
3. sidosryhmävuorovaikutus
4. henkilöstön koulutus ja perehdyttäminen.

Ensimmäisen toimintapolun tavoitteena on kuvata Hansaan yksittäisen hankkeen vaikuttavuuspolku, saada Hansaan yhteinen kokoava vaikuttavuusnäkymä ja päivittää indikaattorit vaikuttavuuden seurantaan ja arvioitiin. Hansassa on jo nyt paikka vaikutuksille, vaikuttavuuden mittaristolle ja itsearvioinnille, mutta työ vaatii vielä käyttöliittymän selkeyttämistä ja mittariston priorisointia. Keskeistä TKI-toiminnan vaikuttavuuden mittaamisessa ja arvioinnissa on suhteuttaa tulokset alueellisiin tavoitteisiin. Hankkeen aikana on helppo mitata tiettyjä asioita, mutta tiedonkeruuta on tehtävä säännöllisesti myös hankkeen jälkeen. Vaikuttavuus on yleensä todennettavissa vasta pitkällä aikavälillä ja esimerkiksi usean hankkeen yhteisvaikutuksesta.

Toisena toimintapolkuna on vaikuttavuusviestintä. Xamkin vaikuttavuutta on vaikea todentaa, jos siitä ei tiedetä tai siitä kerrotaan liian monimutkaisesti. Viestintää ohjataan jatkossa systemaattisemmin Xamkin omien kanavien kautta TKI-viestintävastaavien tukemana. Sidosryhmille tullaan suuntaamaan kohdennettua viestintää vaikuttavuusteemoittain. Vaikuttavuusmalli auttaa jäsentämään vaikuttavuuslogiikan niin korkeakoulun sisällä kuin ulospäin eri sidosryhmille. Se myös auttaa ymmärtämään, mistä vaikuttavuudesta on kysymys.

Xamkin toiminnan vaikuttavuudessa on kyse tiivistä yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta alueen toimijoiden kanssa. Arenen (2021, 22) tekemän selvityksen mukaan sidosryhmät näkevät alueiden elinvoiman edistämisen yhtenä ammattikorkeakoulujen tulevaisuuden tärkeimmistä tehtävistä. Kolmas toimintapolku liittyykin sidosryhmävuorovaikutukseen, joka on iso ja aikajänteeltään varmasti laajin kokonaisuus. Tämän kohdan toimintalinjat muodostuvat muun muassa kehittämisehdotuksista, joita olemme saaneet vuonna 2020 tehdystä Xamkin laatu järjestelmän auditoinnista sekä vuoden 2021 toukokuussa tehdystä TKI-sidosryhmäkyselystä. Xamkin sidosryhmät (rahoittajat, yrityskumppanit, omistajat, kehitysyhtiöt ja toisen asteen oppilaitokset) on saatava systemaattisesti ja näkyvästi mukaan vaikuttavuuskeskusteluun ja toiminnan arviointiin.

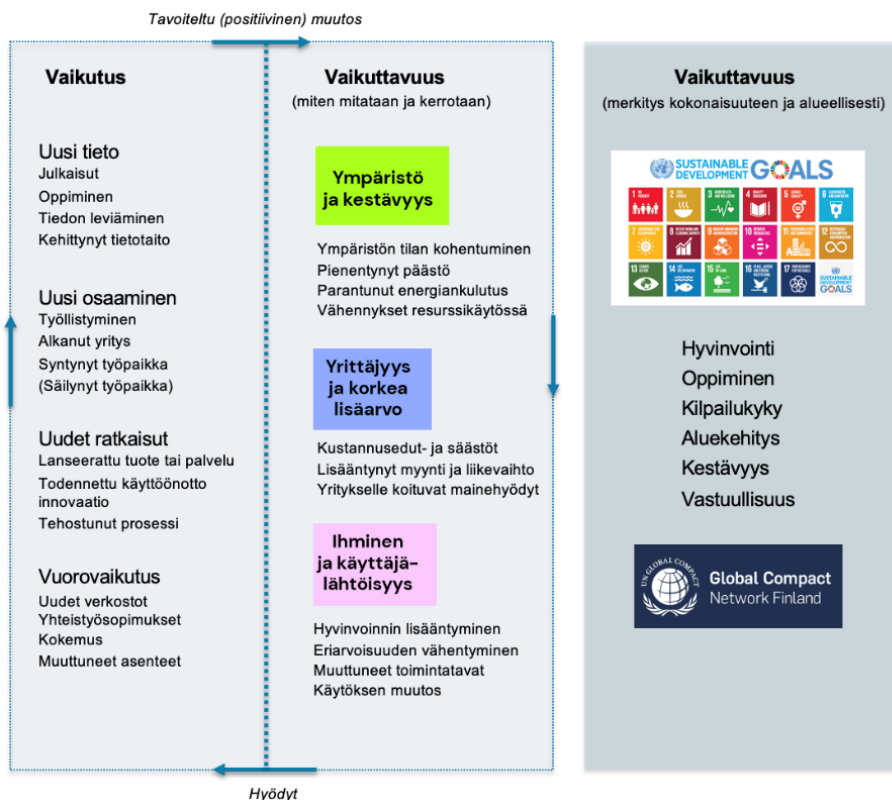
Hansan päivitysten lisäksi vaikuttavuutta ja vaikuttavuusmallia tulee käsitellä paljon laajemminkin esimerkiksi sen vaikutuksista arjen toimintatapoihin. Yhteinen vaikuttavuusajattelu on saatava kytkettyä jokapäiväiseen TKI-työhön. Niinpä neljäs toimintapolku liittyy henkilöstön koulutukseen ja perehdytykseen. Vaikuttavuus ja yhteinen vaikuttavuusajattelu on otettava huomioon jo työntekijän perehdyttämisvaiheessa. Henkilöstöä tullaan jatkossa opastamaan ja kouluttamaan eri tavoin, jotta yllä olevat kehittämistoimet ja uudistukset omaksutaan ja otetaan osaksi päivittäistä työtä. Vaikuttavuustyön ei pidä olla erillinen tehtävä, joka vaatii resursointia ja ylimääräistä työaika.

VASTUULLISTA ALUEVAIKUTTAMISTA JA AGENDA 2030

Vaikuttavalla organisaatiolla pitää olla kirkkaana tavoiteltu muutos, jota se pyrkii toiminnallaan edistämään. Kun vaikuttavuustavoitteet ovat kirkkaat, se ohjaa oikeaan suuntaan sekä auttaa tekemään strategisial valintoja ja arvioimaan kehityskohteita. Vaikuttavuustavoitteet tulee kytkeä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ongelmiin. (Häkkinen 2021, 60.)

YK:n kestävän kehityksen tavoiteohjelma Agenda 2030 tähtää äärimmäisen köyhyyden poistamiseen ja kestäväan kehitykseen. Tavoitteita on yhteensä 17 ja alatavoitteita 169. Tavoitteet ovat keskinäisriippuvaisia ja saavutettavissa vain laajalla vastuullisella yhteistyöllä. (Kestävän kehityksen tavoitteet 2015.)

Vaikuttavuuden merkitystä on tärkeä pystyä peilaamaan kokonaisuuteen niin alueellisesti kuin globaalisti. Esimerkiksi määrällisten ja taloudellisten lukujen sijaan päättäjiä ja varsinkin sidosryhmiä kiinnostaa usein se, miten Xamkin työ linkittyy maakuntaohjelmiin ja -strategioihin. Yhtä lailla vaikuttavuutta pitää peilata myös globaalisti ja arvioida esimerkiksi: Mikä YK:n kestävän kehityksen tavoite on hankkeen haasteena ja muutostavoitteena? Miten vahvuusalalla tai vaikuttavuuden kolmen kulmakiven kautta on pystytty edistämään yhteisiä YK:n kestävän kehityksen tavoitteita (kuva 3)?

Kuva 3. Xamkin vaikuttavuuden kulttuuri ja vaikuttavuuden merkityksen peilaaminen isompaan kokonaisuuteen.

Keskeinen kysymys onkin, miten Xamkin TKI-toiminnalla vastataan ajankohtaisiin niin alueellisiin kuin globaaleihin kysymyksiin. Tuore TKI-toiminnan vaikuttavuusmalli kuvaa, miten tavoitellut muutokset saavutetaan. Seuraava askel kohti vaikuttavampaa toimintaa on jalkauttaa vaikuttavuusmalli neljän toimintapolun kautta osaksi arkeamme, jotta tiedämme, liikummeko oikeaan suuntaan tarpeeksi nopeasti ja riittävätkö eväät. Suunta on siis oikea. Näin vaikuttavuus- ja samalla myös vastuullisuustavoitteiden saavuttamista ei jätetä sattuman varaan.

LÄHTEET

Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu – Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/kestava-vastuullinen-ja-hiilineutraali-ammattikorkeakoulu-ammattikorkeakoulujen-kestavan-kehityksen-ja-vastuullisuuden-ohjelma/> [Viitattu 29.10.2021].

Arene. 2021. ”Työelämän korkeakoulu”. Ammattikorkeakoulut Suomessa. Helsinki: Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2021/Ty%C3%B6el%C3%A4m%C3%A4n%20korkeakoulu%202021%20raportti%20v2.pdf?_t=1616063937 [viitattu 29.10.2021].

Häkkinen, M. 2021. Vaikuttavuuden mallintaminen ja näkyväksi tekeminen. Teoksessa Kivelä, M. & Neuvonen-Rauhala, M.-L. (toim.) Keskusteluja auditointikokemuksista. Xamk kehittää 171, 55–64. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/506011/URNISBN9789523443839.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 1.11.2021].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 2020. Xamkin TKI-toiminnan visio ja vaikuttavuusmalli. PDF-dokumentti.

Kestävä kehityksen tavoitteet 2015. Suomen YK-liitto. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.ykliitto.fi/yk-teemat/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet> [viitattu 31.10.2021].

XAMK VASTUULLISENA ALUEVAIKUTTAJANA

Stina Westman, TKT, kehityspäällikkö

Ammattikorkeakouluyhteisön jaettuna tavoitteena (Arene 2020) on paitsi pienentää oman toimintansa hiilijalanjälkeä myös kasvattaa hiilikädenjälkeä yhteiskunnan kehityksessä. Miten voidaan arvioida korkeakoulun vaikutusta alueellaan? Millä tavoin ammattikorkeakoulujen koulutuksen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) tuottama osaaminen näkyy yhteiskunnassa ja työelämässä?

Ammattikorkeakoulun vaikutukset rakentuvat alueilla sekä suorasti että epäsuorasti. Suorat vaikutukset voidaan nähdä esimerkiksi maakuntaan muuttavien opiskelijoiden määrissä, koulutettujen osajien määrissä, tarjolla olevissa jatkuvan oppimisen mahdollisuuksissa, kehittämistoiminnan volyymissä sekä ammattikorkeakoulun omassa roolissa työllistäjänä. Näistä indikaattoreista kaikki kuvaavat toimintamme laajentuneen vuoden 2020 aikana.

OSAAMISEN KEHITTÄMINEN RAKENTAA KESTÄVÄÄ TULEVAISUUTTA

Ammattikorkeakoulu kouluttaa alueelleen osaajia ja houkuttelee osaajia muualta. Xamkin opiskelijoista lähes kolme neljästä tuli vuonna 2020 muista maakunnista kuin ammattikorkeakoulun sijaintialueelta (Vipunen 2021a). Tilastojen perusteella keskimäärin puolet valmistuneista myös jää alueellemme valmistumisen jälkeen (Tilastokeskus 2021).

Keskeisiä työikäisen väestön osaamisen kehittämisen väyliä ovat jatkuvan oppimisen palvelut sekä tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta. Molemmissa näissä Xamkin toiminta oli suomalaisista ammattikorkeakouluista laajinta vuonna 2020 (Vipunen 2021b; 2021c). Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijamäärä ja suoritettujen opintojen määrä kaksinkertaistuivat vuoden 2020 aikana. Opintojen parissa oli yli 22 000 opiskelijaa. Jatkuvan oppimisen koulutustarjontaa siirrettiin enenevästi verkko-opetuksena toteutettavaksi ja avattiin maksuttomaksi lisäten koulutuksemme saavutettavuutta. TKI-toimintamme laajeni myös ennätyslukemiin niin että ulkoinen hankerahoitus oli yhteensä 15,7 miljoonaa euroa. Myös laadullisesti kilpailun tutkimusrahoituksen määrä kasvoi edeltäviin vuosiin verrattuna merkittävästi.

Tutkimus- ja kehittämishankkeissa tuotamme alueellemme tarvittavaa tietoa ja osaamista, joka toimii vastuullisen ja vaikuttavan elinkeinoelämän sekä yksilöllisten työurien vauh-

dittajana. Myös Xamkin tutkimusinfrastruktuuri tukee alueiden yritystoimintaa. Yritykset voivat hyödyntää infra omissa tuotekehitysprosesseissaan tai tilata ammattikorkeakoululta monipuolisia mittaus-, testaus- ja asiantuntijapalveluja. Samat infrastruktuurit tarjoavat myös aidon kehittämissympäristön opinäytetöille ja opiskelijoiden yritysprojekteille. Vuonna 2020 perustettiin kestävän hyvinvoinnin alalle uusi Active Life Lab -tutkimusyksikkö ja uudistettiin mm. Kuitulaboratorion tutkimus- ja koealustoja yritysten käyttöön.

VAIKUTTAVUUTTA ARVIOIDAAN JA KEHITETÄÄN YHDESSÄ SIDOSRYHMIEN KANSSA

Arvioimme koulutustemme laatua ja TKI-toimintamme vaikuttavuutta säännöllisesti yhdessä sidosryhmiemme kanssa. Opiskelijapalautteissa vuonna 2020 saamamme palaute valmistuneilta opiskelijoilta oli yli valtakunnallisen keskitason (Vipunen 2021d). Erityisen hyvää palautetta saimme harjoitteluista sekä yhteistyöstä opettajiemme kanssa. Kehittämisen kohteena vuonna 2020 olivat erityisesti ohjauksen palvelut. Keväällä 2021 toteutetun sidosryhmäkyselymme pohjalta yhdeksän kymmenestä vastaajasta on tyytyväinen TKI-yhteistyöhön Xamkin kanssa ja luottamus meihin oli kasvanut aiemmasta. Vastaajien mielestä yhteistyö Xamkin kanssa antaa eniten tietoa, osaamista ja verkostoja. Pyrimme syventämään ja systematisoimaan sidosryhmäyhteistyötämme edelleen.

Vahvistimme kehittämistoimintamme kansainvälistä ulottuvuutta vuonna 2020 yhteishankkein ja rekrytoinnein sekä liittymällä kansainvälisiin verkostoihin. Esimerkiksi uudessa LOTUS-verkostossa kehitimme valittujen eurooppalaisten korkeakoulujen kanssa yhteistyössä ratkaisuja työelämäyhteistyöhön verkossa koronapandemian haastaessa perinteiset muodot toteuttaa yritys yhteistyötä, liikkuvuutta ja työelämäläheistä oppimista.

VASTUULLISTA VAIKUTTAVUUTTA ERI ALOILLA JA OMISSA ALUEILLA

Vastuullinen toimija kantaa huolta myös toimintansa sisällöllisestä relevanssista. Xamkin tutkimus- ja kehittämistoiminnassa kehitetään ratkaisuja kestävyysshaasteisiin hyvin erilaisista näkökulmista ja eri toimialoilla. Esimerkiksi Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juveniassa rakennetaan nuorison hyvinvointia ja osallisuutta yhteiskunnassa. Biohiilen tutkimuksella taas etsitään ratkaisuja hiilineutraaliustavoitteiden saavuttamiseen luomalla samalla uusia elinkeinomahdollisuuksia alueelle. Nämä kehityslinjat vastaavat tiettyihin kestävän kehityksen tavoitteisiin.

Osaamisen kehittämisen vaikuttavuutta tulisikin tarkastella sen kautta, vastataanko tuotetulla osaamisella ajankohtaisiin kysymyksiin. Xamk tukee maakuntiansa ja niiden elin-

keinoelämän kehittymistä maakuntastrategioiden ja älykkään erikoistumisen valintojen mukaisesti. Ammattikorkeakoulu osallistui vuonna 2020 kehittämishdotuksilla myös maakuntaliittojen kokoamien alueellisten koronaselviytymissuunnitelmien laatimiseen. Niiden toimenpiteillä pyritään erityisesti digitalisaatiota ja vihreää taloutta edistämällä nopeaan talouden elpymiseen ja osaamisperusteiseen jälleenrakentamiseen. Osaamistarpeiden ennakointi on yhteinen haaste sekä huomisen osaajien kouluttamisen että ylihuomisen työpaikkojen kehittämisen osalta.

Ammattikorkeakoulun vaikuttavuus rakentuu asiakkaidemme, kumppaniemme ja sidosryhmiemme muodostamassa ekosysteemissä. Laajat aluekehitysvaikutukset väestö-, osaamis-, työllisyys-, yritys- ja elinkeinorakenteessa rakentuvat ajan mittaan, ja niissä yhdistyy monen julkisen ja yksityisen toimijan panos. Tavoitelluista vaikutuksista ja yhteisistä toimintaympäristön haasteista on syytä käydä dialogia, jotta ymmärrämme, miten vaikuttavuuspolut rakentuvat. Ammattikorkeakoulu voidaan nähdä tällaisten yritysten, julkisen sektorin toimijoiden, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen yhteistyön alustana.

LÄHTEET

Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu – Ammattikorkeakoulujen kestävä kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/kestava-vastuullinen-ja-hiilineutraali-ammattikorkeakoulu-ammattikorkeakoulujen-kestavan-kehityksen-ja-vastuullisuuden-ohjelma/> [Viitattu 27.10.2021].

Tilastokeskus. 2020. Sijoittumispalvelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.stat.fi/tup/sijoittumispalvelu/index.html> [Viitattu 27.10.2021].

Vipunen (2021a). Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu. Haku ja valinta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Hakeneet-ja-hyv%C3%A4ksytyt.aspx> [Viitattu 27.10.2021].

Vipunen (2021b). Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu. Tutkintoon johtamaton ammattikorkeakouluopetus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Tutkintoon-johtamaton-ammattikorkeakouluopetus.aspx> [Viitattu 27.10.2021].

Vipunen (2021c). Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu. Korkeakoulutus ja t&k-toiminta. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://vipunen.fi/fi-fi/kkyhteiset/Sivut/Tutkimus-ja-kehitysty%C3%B6.aspx> [Viitattu 27.10.2021].

Vipunen (2021d). Vipunen - opetushallinnon tilastopalvelu. Opiskelijapalaute. WWW-dokumentti. Saatavissa <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Opiskelijapalaute.aspx> [Viitattu 27.10.2021].

VASTUULLISTA JA ILMASTO- YSTÄVÄLLISTÄ TIETOA KIRJASTOSTA

Pekka Uotila, FT, päällikkö, korkeakoulun tieto- ja julkaisupalvelut

Ihmisen uteliaisuuden (tiedonhalun) ja itseilmaisun tarpeen (tiedonjakamisen) ympärille rakentuu huomattava osa teollisuudestamme, esimerkiksi hienopaperin tuotanto ja suuri osa elektroniikkateollisuudesta. Ammattikorkeakoulussakin kirjallisen tai muulla tavalla siirrettävän tiedon merkitys on erittäin suuri osaamisten hankkimisessa, opitun osaamisen osoittamisessa ja uuden tiedon tuottamisessa. Tässä kirjoituksessa hahmottelen, mitkä seikat ammattikorkeakoulukirjaston toiminnassa vaikuttavat ilmastoon negatiivisesti ja miten kirjastoa käyttämällä voi vaikuttaa positiiviseen ilmastokehitykseen. Rajaan vastuullisuuden vain ilmastovaikutuksiin. Kirjoitus perustuu suurelta osin Helsingin kaupunginkirjaston tilaamaan ”Kirjastot matkalla hiilineutraaliin jakamistalouteen” -selvitykseen (Positive Impact Oy 2021).

KIRJASTOT, HIILIJALANJÄLKI JA HIILIKÄDENJÄLKI

Hiilijalanjäljellä kuvataan jostakin toiminnasta aiheutuvia kasvihuonekaasupäästöjä. Sillä ei oteta kantaa kaikkiin ympäristövaikutuksiin. Hiilijalanjäljellä saa kuvan toiminnan negatiivisista vaikutuksista kasvihuonepäästöihin. Hiilikädenjäljellä kuvataan jonkin palvelun tai tuotteen potentiaalia vähentää hiilijalanjälkeä. Ideana on se, että henkilöt ja organisaatiot voivat omilla valinnoillaan tarjota mahdollisuuksia, joilla on myönteisiä tai ainakin vähemmän haitallisia ilmastovaikutuksia. (Positive Impact 2021.)

Xamkin kirjastopalveluiden erityispiirre yleisiin kirjastoihin verrattuna on se, että Xamk tuottaa tietokirjallisuuteen keskittyviä kirjastopalveluja ensisijaisesti vain omille opiskelijoilleen ja henkilöstölleen neljällä melko kaukana toisistaan sijaitsevalla kampuksella. Toinen erityispiirre on se, että Xamk tuottaa myös itse paljon julkaisuja ja tutkinto-opiskelijat, eli kirjaston suurin käyttäjäryhmä, laativat opinnäytetyön, joka aina perustuu ainakin jossakin määrin aiemmin tuotettuun tietoon, usein juuri kirjaston kokoelmista saatavaan aineistoon. Kolmas erityispiirre on se, että korkeakoulussa määritellään itse, miten ja missä opiskellaan ja työskennellään, mikä puolestaan vaikuttaa suoraan siihen, millaisia palvelutarpeita kirjastoon kohdistuu.

KIINTEISTÖT JA LOGISTIIKKA AIHEUTTAVAT KIRJASTOPALVELUIDEN SUURIMMAN HIILIJALANJÄLJEN

Yleisten kirjastojen selvityksen perusteella käy ilmi, että eniten päästöjä aiheutuu kirjastokiinteistöjen ylläpidosta. Lämmitys, sähkö ja jätteet tuottavat ylivoimaisesti eniten kasvihuonepäästöjä kirjastotoiminnassa. Jotta toimitilojen ylläpitoon liittyviä, vaikeasti väistettäviä ilmastovaikutuksia voisi vähentää, on tärkeää, että kirjastojen tiloja käytetään mahdollisimman tehokkaasti.

Xamkissa kirjastotiloihin käytetty pinta-ala on laskenut vuodesta 2015 vuoteen 2021 noin 2300 neliömetristä noin 1900 neliömetriin. Samana aikana kirjaston viikoittainen aukioloaika on kasvanut 186 tunnista 392 tuntiin. Toisaalta kirjastotiloissa käyminen on vähentynyt reippaasti. Vuonna 2015 Xamkin kirjastoissa kävi noin 180 000 henkilöä, vuonna 2019 noin 110 000 henkilöä. Tilojen käyttöön liittyvät haasteet ovat tärkeitä kysymyksiä, jos kirjastoja ja kampustiloja yleensä tarkastellaan ilmastonäkökulmasta.

Toinen yleisten kirjastojen kannalta merkittävä hiilijalanjälkeä kasvattava tekijä on logistiikka eli kirjastotoiminnan toteuttamiseen liittyvä kuljetus- ja matkustustarve. Xamkin kirjaston palveluiden käyttöön liittyy ainakin painettujen aineistojen kuljetusta (kustantajalta kirjastoon ja eri kampuskirjastojen välillä), asiakkaiden liikkumista kirjastotiloihin ja henkilöstön liikkumista töihin. Xamkin etuna on se, että kampuskirjastot sijaitsevat lähellä opetusta ja TKI-toimintoja. Ne, jotka opiskelevat tai työskentelevät kampuksilla, voivat helposti käyttää kirjastotiloja käydessään kampuksilla muissa asioissa. Toisaalta neljä eri kampusta sijaitsevat suhteellisen kaukana toisistaan, mikä lisää kampuskirjastojen välillä kuljetettavan painetun aineiston liikuttelua. Investoinnit asiakkaiden omatoimisuuden edistämiseksi ovat mahdollistaneet sen, että kirjastojenkin henkilöstöä voi työskennellä osan työajastaan etänä, mikä vähentää henkilöstön tarvetta liikkua. E-aineistojen käyttö vähentää niin ikään kaikkea fyysistä liikkumista ja keventää kiinteistöjen käytön tarvetta.

AINEISTOJEN KÄYTTÖTAPA ON ILMASTOVAIKUTUSTEN KANNALTA TÄRKEINTÄ

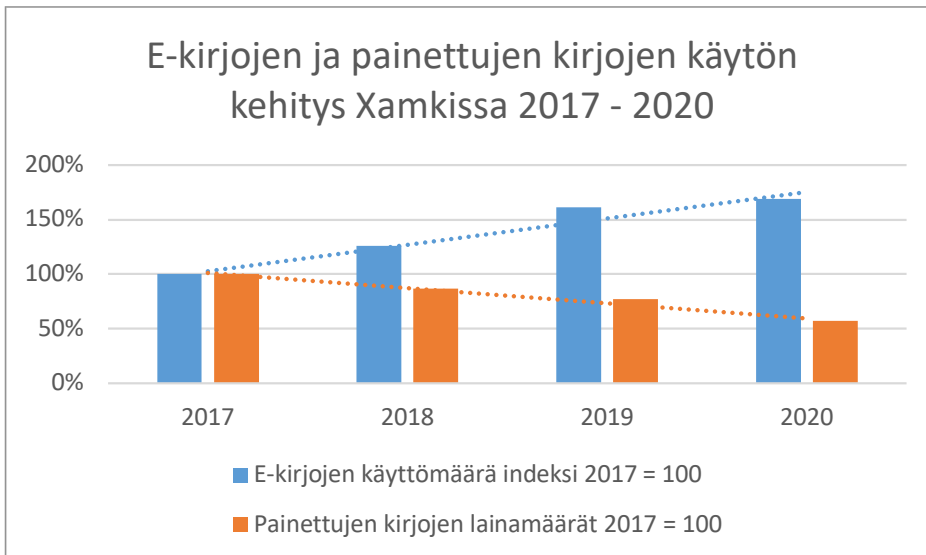
Kirjastoissa digitalisaatio vaikuttaa muun muassa mahdollisuuteen tarjota tiloja asiakkaiden käyttöön silloinkin, kun henkilöstöä ei ole paikalla. Tietojärjestelmien ja automaation avulla voidaan tehdä kirjojen sähköisiä varauksia, omatoimista lainaamista ja niin edelleen.

Vielä merkittävämpi muutos liittyy itse kirjan (ja lehtien) koko elinkaareen: tuotantoon, jakeluun ja lukemiseen, kun perinteisiä painotuotteita valmistetaan entistä enemmän pelkästään sähköisillä välineillä luettaviksi. Painetun kirjan (tai lehden) ilmastovaikutuksen

arviointi on erittäin vaikeaa, ja lopputulokseen vaikuttavat monet tekijät. Yksiselitteistä ja kaikissa yhteyksissä toimivaa vastausta tuskin on olemassa.

Yleisten kirjastojen ”Kirjastot matkalla hiilineutraaliin jakamistalouteen” -selvityksessä oletetaan, että yhden painetun kirjan koko tuotantoprosessi puun kaatamisesta ja paperintuotannosta kirjan valmistamiseen ja kaupasta hakemiseen tuottaa saman ilmastoalämmittävän vaikutuksen kuin 1,16 kiloa hiilidioksidia (Positive Impact Oy 2021). Vastaavasti yhden e-kirjan ilmastovaikutukseksi on arvioitu kahdeksan grammaa hiilidioksidia. Keskeistä ei kuitenkaan ole verrata itse artefaktia (painettua kirjaa tai e-kirjaa) vaan sitä kokonaisuutta, missä ja miten kirjaa käytetään. Painetun kirjan hiilijalanjälki pienenee nopeasti, jos samaa nidettä lukevat useat eri henkilöt. Siksi painetun kirjan ilmastollisia haittavaikutuksia voidaan lieventää merkittävästi lainaamalla kirja kirjastosta. E-kirjan lukemisessa suurin kuormittava tekijä on lukemisessa käytettävän laitteen valmistus ja ICT-infrastruktuurin ylläpito. Mitä enemmän yhdellä laitteella luetaan kirjoja, lehtiä ja samaa laitetta käytetään myös muuhun toimintaan, sitä parempi hiilikädenjälki ja pienempi hiilijalanjälki.

Xamkin kirjaston e-aineistojen tarjonta ja kysyntä ovat kasvaneet nopeasti suhteessa painettujen aineistojen tarjontaan ja kysyntään. Xamkissa seurataan e-kirjojen ja painettujen kirjojen käytön kehitystä indeksoimalla käyttö ja vertaamalla sen avulla aineistojen käytön muutosta. Erityisesti kirjojen kohdalla muutos on selkeä. Painettujen kirjojen käyttö vähenee ja e-kirjojen käyttö kasvaa. Lehtien kohdalla muutos on vähäisempi, mutta toisaalta tieteellisiä lehtiä ei käytännössä enää edes ole saatavilla painettuina.

Kuva 1. E-kirjojen ja painettujen kirjojen käytön kehitys Xamkissa 2017–2020.

E-aineistoihin siirtymisen motiivina ei ole ollut ensisijaisesti ilmastosityt, vaan verkostomaisen ammattikorkeakoulun tiedontarpeiden tyydyttäminen mahdollisimman sujuvasti. Toisaalta olisi ehkä syytä tarkastella kokoelmien kehittämistä myös ilmastonäkökulmasta. Tapahtunut kehitys lienee juuri Xamkin kaltaisessa toimintaympäristössä myös ilmastovoitteiden kannalta hyvä suunta.

DIGITALISAATIESTA UUSIA MAHDOLLISUUKSIA PARANTAA TIEDON KÄYTÖN HIILIKÄDENJÄLKEÄ

Xamkissa opiskelu ja viime aikoina myös työskentely on siirtynyt nopeasti verkkoon. Kun vuonna 2018 opintojaksoista 19,9 prosenttia tarjottiin verkko-opintoina, sama osuus vuonna 2020 oli jo 30,6 %. Avoimen ammattikorkeakoulun opiskelijamäärät ovat kasvaneet nopeasti, enimmäkseen juuri verkko-opintotarjonnan ansiosta.

Koronapandemian aikana Xamkissa on totuttu etätyöskentelyyn, ja pandemian jälkeen etätyö todennäköisesti jatkuu suosittumpana kuin ennen pandemiaa. Kirjaston toiminnan kehittymisen suuret linjat, kuten e-aineistojen tarjonnan lisääminen, kirjastotilojen oma-toimisen käyttöajan kasvattaminen, asiakaspalvelun ja opetuksen siirtyminen verkkoon, tukevat sellaisia muutoksia, joiden ansiosta tarpeeton liikkuminen ja materiaalien liikkuttelu voivat vähentyä. Vaikka kirjastotiloissa käydään entistä harvemmin, on hyvin järjestetyllä tiedolla kysyntää ja käyttöä ammattikorkeakoulussa.

Sähköisten aineistojen käytön laajuutta on vaikea arvioida. Ammattikorkeakouluympäristössä yksi toimiva ”kuumemittari” on opinnäytetöissä käytetyt lähteet. Xamkin vuoden 2019 opinnäytetöiden lähteissä elektronisten verkkoaineistojen osuus oli 68,1 prosenttia, painettujen aineistojen 27,5 ja julkaisemattomien 4,4 prosenttia. Muualla tehtyjen aikaisempien selvitysten mukaan suuntaus on selkeä: verkkoaineistojen käyttö lähteinä kasvaa (Miettinen 2021).

Xamkissa opetusta tarjotaan entistä enemmän verkkovälitteisesti, verkkoaineistojen käyttö kasvaa ja asiakkaat näyttävät suhtautuvan kirjaston toiminnallisiin muutoksiin positiivisesti. Kirjastossa on vähennetty kirjastotiloissa tarjottavan asiakaspalvelun määrää ja painettujen kirjojen määrä alenee. Silti asiakastyytyväisyys kirjaston palveluihin on edelleen erittäin korkealla tasolla.

KOHTI ILMASTOYSTÄVÄLLISEMPÄÄ TIETOA

Xamkissakin tulisi arvioida ilmastovaikutuksia kokonaisuuden ja toiminnan näkökulmasta. Xamkin kaikki toiminnat ovat useista eri syistä digitalisoituneet. Vaikka aineistot muodostavat vain pienen osan koko kirjaston hiilijalanjäljestä, on niiden käytön vaikutus koko kirjastopalveluun ja Xamkin toimintaan merkittävä.

Kirjastotilojen käyttöä arvioitaessa ei pitäisi kiinnittää huomiota vain kävijöiden määrään vaan myös vierailun syihin ja laatuun. Jos ja kun kirjastotilan merkitys tiedon logistisena solmuna on entistä pienempi, tilan merkitys ihmisten kohtaamispaikkana ja tilapäisenä työskentelytilana saattaa kasvaa – ja sen pitäisikin kasvaa, jotta tilan käytöstä syntyviä negatiivisia ilmastovaikutusta voitaisiin pienentää.

Koska Xamkissa opiskelijoilta joka tapauksessa edellytetään oman kannettavan tietokoneen hankintaa ja henkilöstöllä on omat kannettavat tietokoneensa, lienee e-aineistojen käyttöön panostaminen ilmastovaikutusten vähentämiseksi perusteltua. Mitä enemmän yhdellä ja samalla laitteella voidaan lukea kirjallisuutta – ja yleensäkin tehdä monia eri asioita – sitä paremmin laitteen valmistuksesta koitua negatiivinen ilmastovaikutus tulee liudennettua. Samalla voidaan kohentaa hiilikädenjälkeä, jos painetun kirjan tuottamiseen, säilyttämiseen ja kuljettamiseen voidaan käyttää vähemmän voimavaroja.

Tiedon tuottaminen, tiedon jakelu ja tiedon kuluttaminen ovat ilmastovaikutuksiltaan yllättävän suuria. Onneksi vastuullisilla valinnoilla jokainen voi pyrkiä jättämään oman, paremman kädenjälkensä. Vielä on paljon tekemistä ammattikorkeakoulukirjastojen tai yleisemmin ammattikorkeakoulujen tiedon käytön ja tuotannon ilmastovaikutusten selvittämisessä. Koska korkeakouluyhteisö voi itse säädellä omaa toimintaansa melko vapaasti, uskon että tulevaisuudessa tieto ja sen käyttö jättävät entistä paremman hiilikädenjäljen, jos korkeakoulun oman toiminnan kehittämisen tavoitteet asetetaan ilmastotavoitteiden mukaisiksi.

LÄHTEET

Miettinen, A. 2021. Xamkin opinnäytetöiden analyysin tuloksia. Xamk Next. 25.5.2021. Saatavissa: <https://next.xamk.fi/ammattitaidolla/xamkin-opinnaytetoiden-lahdeanalyysin-tuloksia/>.

Positive Impact. 2021. Kirjastot matkalla hiilineutraaliin jakamistalouteen. Selvitys Suomen yleisten kirjastojen ilmastovaikutuksista ja kädenjäljestä. Tilaaja Helsingin kaupunginkirjasto. Saatavilla: https://www.kirjastot.fi/sites/default/files/content/kirjastot_matkalla_hiilineutraaliin_jakamistalouteen.pdf.

AUDITOINTI KIRKASTI YHTEISIÄ TAVOITTEITA, TOIMINTATAPOJA JA KEHITTÄMISKOHTEITA

Marjaana Kivelä, HM, laatupäällikkö

Haluamme Xamkissa ylläpitää ja hyödyntää laatujärjestelmää, joka tukee toimintamme kehittämistä muuttuvassa toimintaympäristössä. Laatujärjestelmän kehittämiseksi ja toimivuuden varmistamiseksi osallistuimme ulkoiseen auditointiin. Auditointiin valmistautumisen kautta saimme nostettua yhteisten tavoitteiden, toimintatapojen ja laadun eteen työskentelyn merkitystä jokaisen xamkilaisen arjessa.

PIDÄMME LAATUJÄRJESTELMÄMME KUNNOSSA

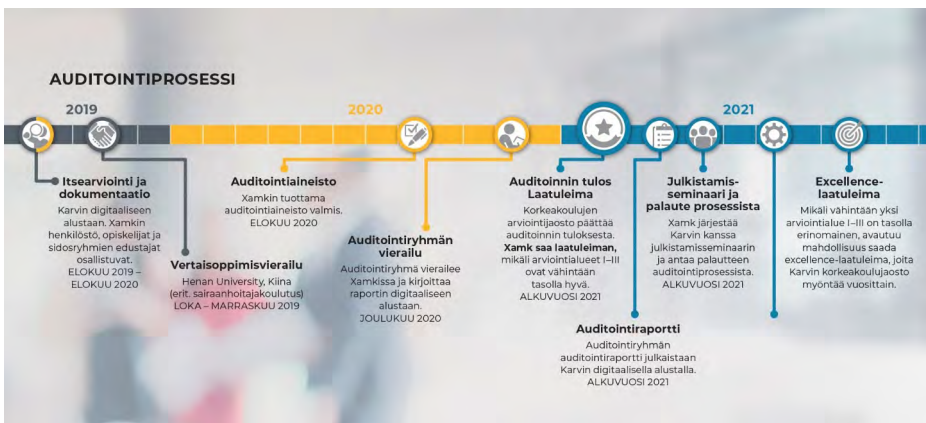
Vuonna 2020 viimeistelimme Xamkissa ulkoiseen auditointiin valmistautumista. Suomessa korkeakouluilla on vahva autonomia ja jokainen korkeakoulu ylläpitää ja kehittää toimintansa tukena juuri sellaista laatujärjestelmää, joka soveltuu niiden omiin tarpeisiin parhaiten. Ammattikorkeakoululaki kuitenkin velvoittaa hankkimaan laatujärjestelmälle ulkopuolisen arvioinnin ja julkistamaan sen tulokset.

Xamk hankki ulkopuolisen arvioinnin auditointina Kansalliselta koulutuksen arviointikeskukselta (Karvi). Karvi toteuttaa auditoinnin julkaisemansa auditointimallin mukaan. Auditointimalli sisältää myös kriteerit, jotka auditoitavan korkeakoulun ja sen laatujärjestelmän tulee täyttää. Karvin kriteeristö pohjautuu eurooppalaisiin korkeakoulujen laadunhallinnan suosituksiin (European Standards and Guidelines for Quality Management in Higher Education), ja auditointi varmistaa, että laatujärjestelmä täyttää nämä suositukset.

Toimiva laatujärjestelmä ja osallistava laatukulttuuri mahdollistavat sujuvan toiminnan, hyvät tulokset, tyytyväiset asiakkaat ja sidosryhmät ja positiiviset yhteiskunnalliset vaikutukset. Laatujärjestelmän tärkeä tehtävä on tarjota tukea toiminnan kehittämiseen muuttuvassa toimintaympäristössä. Laatujärjestelmän toimivuus edellyttää myös itse laatujärjestelmän eli laadun arviointiin ja kehittämiseen käytettävien menettelytapojen arviointia ja kehittämistä. Auditointi on tärkein laatujärjestelmämme kokonaisvaltaisen arvioinnin työkalu ja kehittämissuunnan antaja.

MONIALAINEN, YHTEINEN TOIMINNAN ARVIOINTI JA KÄYTÄNTÖJEN JAKAMINEN AVASIVAT UUSIA NÄKÖKULMIA

Auditoinnin tavoitteena oli hyväksytyt auditointi sekä henkilöstön, opiskelijoiden ja sidosryhmien lisääntynyt innostus ja osallistuminen Xamkin toiminnan jatkuvaan kehittämiseen. Innostusta ja osallistumista rakennettiin valmistautumalla auditointiin yhdessä henkilöstön, opiskelijoiden, johdon ja työelämäkumppaneidemme kanssa. Vuoden 2020 aikana saimme valmiiksi auditointiin kuuluvan toimintamme itsearvioinnin ja auditointiryhmä toteutti verkkovälitteisen auditointivierailun Xamkiin.

Kuva 1. Auditointiprosessin päivaiheet Xamkissa. (Tekijä: Maria Miettinen.)

Xamkin laatu politiikan mukaan laadun arvioinnissa ja kehittämisessä käytetään menetelytapoja, jotka motivoivat henkilöstöä ja opiskelijoita laadun parantamiseen. Laatutyössä noudatetaan avoimuutta, luotettavuutta ja luottamuksellisuutta. Laatu politiikkamme noudattaen auditointiin valmistautuminen tehtiin yhdessä henkilöstön, opiskelijoiden ja työelämäkumppaneidemme kanssa.

Itsearviointia tehtiin yhdessä eri työryhmissä, työpajoissa, toimitelmissä ja yksiköissä. Osallistuminen oli avointa, ja eri tilaisuuksien tulokset ja tuotokset olivat saatavilla koko henkilöstölle ja opiskelijoille Teamsissa. Esimerkiksi koulutukseen liittyviin osaamisen kehittämisen työpajoihin osallistui n. 120 henkilöä. Itsearvioinnin laatimisen tavat suunniteltiin yhteistyössä eri toimintojen kanssa, jotta ne istuivat muuhun toimintaan ja keskittyivät teemoihin, jotka olivat ajankohtaisia ja merkityksellisiä. Itsearviointia ei tehty vain auditointiryhmää varten, vaan tukemaan ajankohtaista toimintamme kehittämistä.

Arvioinnissa peilattiin toimintaamme auditointikriteereihin, tunnistettiin yhteisiä ja erilaisia menettelytapoja ja keskusteltiin niistä, nostettiin esiin ja jaettiin hyviä käytäntöjä sekä arvioitiin keskeisiä kehittämiskohteita. Prosessi ilmensi laatu- ja politiikkamme ydintä eli osallistavaa, avointa ja kehittämiseen motivoivaa työskentelyä. Auditointikriteeristöä, -prosessista ja osallistumismahdollisuuksista tiedotettiin avoimesti. Aineistot olivat saatavilla koko henkilöstölle ja opiskelijoille Teamsissä.

Valmistautuminen onnistui lisäämään yhteistä käsitystä toimintamme vahvuuksista ja kehittämiskohteista. Moni osallistuja kommentoi, että sai työskentelystä eväitä oman työnsä kehittämiseen. Toimintatapojen ja prosessien tarkastelu yli yksikkörajojen lisäsi ymmärrystä työn tavoitteista sekä yhteistyön ja hyvien käytäntöjen jakamisen merkityksestä kunkin työn kannalta. Osallistujien palautteesta nousi esiin toive, että vastaavia monialaisia, yhteiskehittämisen menetelmiä hyödyntäviä arviointityöpajoja olisi hyvä olla esimerkiksi vuosittain. Auditointi lisäsi käsitystämme myös toimintamme vahvuuksista, kuten hyvin käytäntöön viedystä strategisista tavoitteista, tulos-, arviointi- ja palautetiedon systemaattisesta hyödyntämisestä johtamisessa, opiskelijoiden ohjaus- ja tukipalveluista, jatkuvan oppimisen toiminnasta ja TKI-toimintamme vahvasta merkityksestä alueiden kehittäjänä.

VUODEN 2020 KESKEISIÄ TOIMINTAMME LAADUSTA KERTOVIÄ INDIKAATTOREITA

HENKILÖSTÖN TYYTYVÄISYYS

- ◆ "Xamk on hyvä työpaikka" -vastausten keskiarvo 4,3 (asteikko 1–5)

OPISKELIJOIDEN TYYTYVÄISYYS

- ◆ Opintoni kokonaisuudessaan, AMK-tutkintoon valmistuvat opiskelijat, vastausten keskiarvo 5,6 (asteikko 1–7)
- ◆ Olen opintoihini tyytyväinen, YAMK-tutkintoon valmistuvat opiskelijat, vastausten keskiarvo 6,0 (asteikko 1–7)

OPISKELIJOIDEN TYÖLLISTYMINEN

- ◆ Valmistuneista 85 % on työllisiä vuosi valmistumisen jälkeen (v. 2019)
- ◆ Työllistymisen laatu (eli tyytyväisyys tutkintoon työelämän kannalta ja osaamisen ja työn vastaavuus), vastausten keskiarvo 4,1 (asteikko 1–6)

TKI-TOIMINTA

- ◆ TKI-hankkeita 293
- ◆ Yhteistyökumppaneita hankkeissa 1380

(Lähteet: Työyhteisön kehittämiskysely, AVOP-kysely, Uraseurantakysely, Vipunen, TKI-tulosseuranta)

KEHITTÄMISKOHTENA SIDOSRYHMÄYHTEISTYÖ JA VAIKUTTAVUUDEN ARVIOINTI JA SEURANTA

Auditointiin valmistautuminen nosti esiin laatujärjestelmämme kehittämiskohteita, joita lähdimme työstämään heti itsearviointiprosessin aikana. Sidosryhmävuorovaikutuksen systematisoiminen ja sidosryhmäpalautteen roolin kasvattaminen palaute- ja arviointijärjestelmässämme nousivat tarpeellisiksi. Esimerkiksi vuodelta 2020 meillä ei ole dokumentoitua, koko Xamkia koskevaa sidosryhmäpalautetta, jota voisimme yhteisesti analysoida ja käyttää toimintamme arvioinnissa. TKI-toiminnan laadun kehittämisessä ja arvioinnissa on tarpeen edelleen lisätä vaikuttavuuden näkökulmaa. Auditointiprosessi osoitti myös, että yhteiskehittämisen menetelmät ja monialainen henkilöstön, opiskelijoiden ja työelämäkumppaneiden yhteinen toiminnan arviointi koettiin laajasti laadun parantamiseen motivoivana ja innostavana tapana työskennellä. Jatkossa on syytä pohtia, voisiko näillä menetelmillä korvata jotakin nykyisistä laatujärjestelmän toimintatavoista.

LÄHTEET

Työyhteisön kehittämiskysely. 2020. Xamk.

Ammattikorkeakoulujen valmistumisvaiheen opiskelijapalaute (AVOP) -kysely. 2020. Saatavilla osoitteessa <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Opiskelijapalaute.aspx>.

Ammattikorkeakoulujen uraseurantakysely. 2020. Saatavilla osoitteessa <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Uraseuranta.aspx>.

Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen. 2019. Saatavilla osoitteessa <https://vipunen.fi/fi-fi/amk/Sivut/Tutkinnon-suorittaneiden-sijoittuminen.aspx>.

TKI-tulosseuranta. 2020. Xamk.

TOIMINNAN TALOUDELLISET TULOKSET – VUOSI 2020

Satu Rask, KTM, HHJ, talouspäällikkö

Vuosi 2020 oli Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy:n (Xamk) neljäs toimintavuosi ammattikorkeakoululain tarkoittamana korkeakouluna. Covid-19-pandemia toi muutoksia käytännön toimintoihin, ja vaikutus näkyy paikoittain suunniteltujen ja toteutuneiden tuottojen sekä kustannusten eroissa. Yhtiörakenteessa, toimipaikoissa ja organisaatiossa ei tapahtunut olennaisia muutoksia.

ODOTUKSIA PAREMPI TULOS

Opetus- ja kulttuuriministeriön Xamkille myöntämä perusrahoitus nousi edellisestä vuodesta, ja tilikaudelle 2020 lähdettiin tavoitellen nollatulosta. Vaikka vuosi oli poikkeuksellinen, ei covid-19-pandemian vaikutus näkynyt kuitenkaan negatiivisesti tilikauden tuloksessa, joka oli 770 tuhatta euroa positiivinen. Liiketoiminnan liikevaihto putosi pandemian vuoksi, mutta vastaavasti tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan (TKI) tuotot kasvoivat ja kustannuksissa jäätin alle budjetoidun. Matkakustannukset jäivät poikkeusolojen takia reilusti alle budjetoidun, mikä antoi hyvän sysäyksen uusiin käytänteisiin hiilineutraalisuuden tavoitteluun liittyen.

Tilikauden aikana käynnistetty sijoitustoiminta toi tulokseen positiivisen vaikutuksen. Xamkin sijoitustoimintaa hoidetaan yhtiön hallituksen vahvistaman sijoitussuunnitelman mukaisesti. Vastuullisuus on osa kaikkia yhtiössä tehtäviä sijoituspäätöksiä. Sijoitustoiminnan lähtökohtana on kertyneen varallisuuden sijoittaminen siten, että pääoman säilyminen pitkällä tähtäimellä pyritään turvaamaan, myös inflaatio huomioiden.

Yhtiön taloudellinen tilanne on edellisvuosien hyvien tulosten ansiosta erittäin vahva. Tämä antaa mahdollisuuden panostaa strategisten tavoitteiden kannalta tärkeisiin toimintoihin ja varmistaa vahva taloudellinen asema myös jatkossa. Yhtiön vakavaraisuus ja maksuvalmius ovat erittäin hyvällä tasolla: omavaraisuus oli 71,5 % ja maksuvalmius (quick ratio) 2,2. Tunnuslukuja vertailtaessa on hyvä huomioida tilikauden 2019 suunnitellusti toteutunut negatiivinen tulos.

Taulukko 1. Talouden keskeiset tunnusluvut 2020 ja 2019.

Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy	2020	2019
Liikevaihdon muutos (%)	4,8	-2,2
Liikevoitto (%)	-0,2	-2,4
Oman pääoman muutos (%)	2,1	-4,4
Quick ratio	2,2	2,7
Kassan riittävyys päivissä	57	69
Omavaraisuusaste (%)	71,5	73,4
Nettovelkaantumisaste (%)	-50,5	-58,7

VAHVA MAAKUNNALLINEN VAIKUTTAJA

Hyvillä tuloksilla on keskeinen vaikutus myös ympäröivään yhteiskuntaan ja sidosryhmien talouteen. Xamk on merkittävä työllistäjä neljässä kampuskaupungissaan, ja henkilöstömäärä on kasvanut jokaisena toimintavuotena. Vuonna 2020 Xamkissa työskenteli keskimäärin 834 henkilöä, kun vastaava luku vuonna 2019 oli 815 henkilöä. Henkilöstökustannukset muodostavat suurimman kuluryhmän yhtiön kustannusrakenteessa. Vuonna 2020 henkilöstökustannukset olivat noin 52,5 miljoonaa euroa eli 67,4 % Xamkin kokonaiskustannuksista.

Xamkin taloudellinen vaikutus alueelle on merkittävä. Vuoden 2020 aikana yhtiö teki ostoja toiminta-alueeltaan 16 miljoonan euron arvosta tukien tälläkin tavalla Kaakkois-Suomen elinkeinoelämää. Yhtiö maksoi tilikauden aikana noin 43 miljoonaa euroa palkkoja ja palkkioita, joista suurin osa vaikuttaa suoraan alueen ostovoimaan.

SUURIN TKI-AMMATTIKORKEAKOULU

Yhtiön liikevaihto oli 77,7 miljoonaa euroa, joka oli 3,5 miljoonaa euroa enemmän kuin vuonna 2019. TKI-toiminnan ulkopuolisen tutkimusrahoituksen määrä nousi vuonna 2020 uuteen ennätykseen, 15,7 miljoonaan euroon huolimatta siitä, että koronapandemia vaikeutti hankkeiden toteuttamista. Xamk oli tällä mittarilla jälleen ammattikorkeakoulujen joukossa ylivoimaisesti suurin tutkimus- ja kehitystoimija.

Yhtiön tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta tähtää etenkin Etelä-Savon ja Kymenlaakson elinvoiman vahvistamiseen. Tavoitteena on tukea yrityksiä menestymään

sekä synnyttää uutta yrittäjyyttä. Hankkeita on vuositasolla käynnissä noin 250. Kaikissa niissä Xamkin asiantuntijat etsivät, kokeilevat ja kehittävät uusia tuotteita ja palveluja tai tekevät tutkimusta yritysten ja työelämän tarpeisiin yhdessä alueen yritysten ja muiden toimijoiden kanssa.

KASVUA TULEVAISUUDESSA

Taloudellisesti vuoden 2021 odotusarvo on edellistä vuotta selkeästi parempi. Budjetoitu tulos 1,5 miljoonaa euroa tulee ylittymään reilusti. Tilanteeseen vaikuttavat erityisesti rahoitusmallin muutokset, jotka ovat Xamkille suotuisia. Valtiolta saatava perusrahoitus kasvaa vuoden 2020 rahoituksesta merkittävästi. Yhtiön tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminta jatkaa vahvaa kasvuaan ja tekee mitä todennäköisemmin jälleen ennätyksen ulkopuolisen tutkimusrahoituksen määrän suhteen.

LÄHTEET

Talous- ja toimintakertomus 2020. Xamk.

VASTUULLISET JA KESTÄVÄT HANKINNAT

Satu Sirkiä, Hortonomi AMK, hankintapäällikkö

KUMPPANEIDEN VASTUULLISUUSVELVOITTEET NYT MUKANA SOPIMUSEHDOISSA

Vuoden 2020 aikana päästiin toteuttamaan suunniteltua mallia, jossa vastuullisuusasioiden sitoumus liitettiin tarjouspyyntöaineistoon Xamkin tavoitteisiin muokattuna. Malli otettiin käyttöön tietokoneiden hankinnassa ja kalustehankintaprojekteissa. Kalusteita uusittiin mallin avulla Savonlinnan kampuksen yhteisiin tiloihin, Kouvolan kampuksen uuteen digitaalisen kehittämisen FUEL-tilaan (Future Experience Lab) sekä useisiin luokkatiloihin.

Työasemahankinnassa ja kalustehankinnoissa kukin toimittaja sitoutui siihen, että se noudattaa itse ja huolehtii siitä, että sen alihankkijat ja tavarantoimittajat noudattavat Kansainvälisen työjärjestön ILO:n perussopimusten sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määräyksiä tarjottavia laitteita/kalusteita valmistettaessa siinä tapauksessa, että niitä ei vielä ole pantu täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä.

Lisäksi toimittajilla tuli olla voimassa oleva ympäristöjärjestelmä sekä kuvaus hankinnan kohteen ympäristöystävällisyydestä ja kestävästä kehityksen periaatteista. Näin pyrittiin avaamaan keskustelua toimittajien kanssa siitä, millainen tilanne on sopimuksen alussa. Toiveena on lisätä jatkossa yhteistyötä toimittajien kanssa ja etsiä näin myös vastuullisuuteen liittyviä, olennaisimpia kehityskohteita.

PIENHANKINTOJEN MÄÄRÄ EDELLEEN KASVUSSA

Hankinta-asiantuntijat toteuttivat yhteensä 26 kansallisen hankintarajan tai EU-rajan ylittävää kilpailutusta vuonna 2020. Määrä oli sama kuin vuonna 2019. Lisäksi erilaisia pienempien hankintojen tarjouspyyntöjä julkaistiin Xamkin hankintajärjestelmässä 127, kun vuonna 2019 vastaava luku oli 86.

Pienhankintoja tehtiin organisaation kasvaessa muutenkin enemmän kuin edellisellä vuonnalla, mutta varsinkin tarjouspyyntöjen julkaisu verkossa lisääntyi vuodessa huimat 48 %. Omalla alueellamme toimivien, pientenkin yritysten osallistumismahdollisuuksia saatiin näin lisättyä olennaisesti.

Verkossa julkaistujen pienhankintojen tarjouspyyntöihin kävi tutustumassa keskimäärin 8,5 yrittäjää/hankinta. Aktiivisinta pienhankintojen kilpailutus oli Xamkin TKI-projekteissa, joissa lähetettiin satoja tarjouspyyntöjä myös sähköpostitse. Vahvojen yhteistyöverkostojen sisällä sähköpostien kautta tehtävä kilpailutus on edelleen erittäin tärkeä ja toimiva tapa tavoittaa yritykset.

YMPÄRISTÖASIAT NÄKYVÄT TARJOUSPYYNNÖISSÄ ENTISTÄ VAHVEMMIN

Vuonna 2019 ympäristöasiat oli sisällytetty hankinnan kriteereihin (soveltuvuus tai hankinnan kohde) yli 40 %:ssa niistä 74 hankinnasta, jotka hankinta-asiantuntijat toteuttivat Clouidia-hankintajärjestelmässä.

Käyttämämme hankintajärjestelmä tilastoi automaattisesti vuoteen 2019 saakka erityiskysymyksiä, kuten ympäristöasioiden huomioimista, kussakin kansallisessa tai tätä suuremmissa hankinnassa kansallista seuranta varten. Xamkissa oli jo aiemmin tehty päätös käyttää tätä tilastoa hankintojen vastuullisuusmittarina. Tilastoinnissa tapahtui kuitenkin muutos, jonka myötä ympäristöasioita tilastoidaan keräämällä tietoa vain EU-hankintojen energiatehokkuudesta, eikä tietoa ole saatavilla hankintayksiköiden käyttöön.

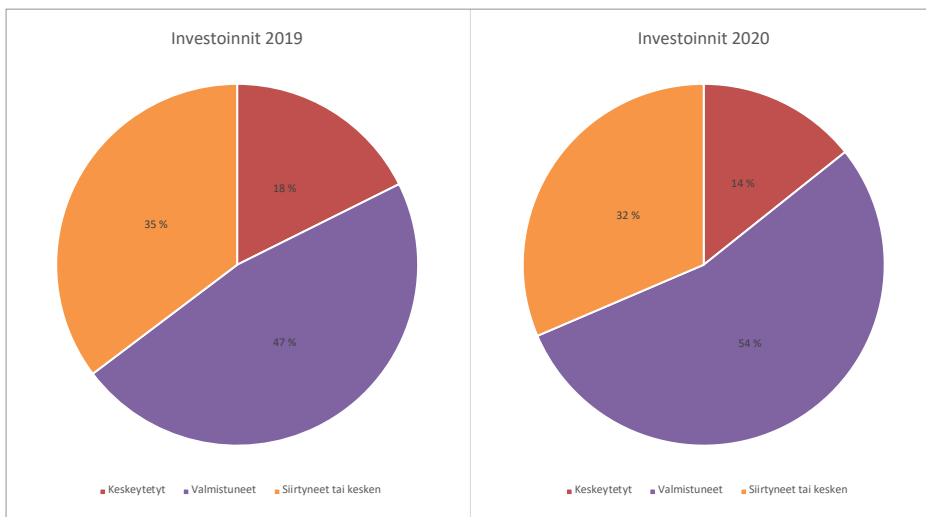
Vuoden 2020 hankinnoista saatavat tiedot eivät siis enää mahdollistaneet vuoden 2019 tarkkuutta vastaavaa raportointia, sillä aineistoa on tutkittava hankinta kerrallaan. Tästä syystä tarkastelu rajattiin pienempään kansallisten ja EU-hankintojen aineistoon (26 hankintaa). Näissä ympäristöasioihin voitiin keskittyä painokkaammin ja valintojen ympäristövaikutus ulottuu laajimmalle, sillä useimmat näistä hankinnoista ovat koko Xamkia palvelevia.

Tutkitussa aineistossa vuodelta 2020 oli ympäristöasiat huomioitu jo 84 %:ssa hankinnoista. Huomioimisessa painottuivat selvästi soveltuvuusvaatimukset, sillä useimmissa hankinnoissa on vähintään pyydetty toimittajaa kuvaamaan, miten yritys huomioi ympäristöasiat toiminnassaan.

Hankinnan kohteeseen suoraan liittyviä ympäristövaatimuksia oli parhaiten saatu mukaan painopalveluiden ja kalusteiden hankinnoissa. Näissä oli asetettu sekä vähimmäisvaatimuksia että pisteytettäviä, vapaaehtoisia kriteereitä. Tällaisia pisteytettäviä olivat mm. se, onko painotalossa käytössä ympäristösertifioitua painopaperia tai miten käytöstä poistetut kalusteet jatkavat elämäänsä toimittajan viedessä ne Xamkin tiloista pois. Kalustehankinnoissa tuotevaatimukset olivat pisimmälle vietyjä ja ottivat kantaa lisäksi mm. raaka-aineiden jäljitettävyyteen, materiaalivalintoihin yleensä sekä vaikkapa kalusteiden muoviosien kierrätettävyyteen.

INVESTOINTEJA TEHTIIN ENTISEEN MALLIIN

Investoinnit ovat tärkeä osa toiminnan kehittämistä, ja niiden tulee perustua aitoon tarpeeseen. Investointien toteuttamisen aikatauluissa on havaittu viivettä, jonka syytä on tarpeen edelleen tutkia.

Kuva 1. Investoinnit vuosina 2019–2020.

Vuoden 2020 budjetti sisälsi 36 hankintaehdotusta, joiden ennakoitu kokonaissumma oli 1 273 929 euroa (vuonna 2019: 34 kpl, 1 571 400 €), ja niiden oli ennakoitu valmistuvan käyttövalmiiksi vuoden 2020 aikana.

Vuoden 2020 loppuun mennessä investoinneista oli keskeytetty kokonaan 5 kappaletta (2019: 6 kappaletta).

Investoinneista 19 kappaletta (2019: 16 kappaletta) valmistui vuoden 2020 loppuun mennessä, 11:n (2019: 12 kpl:) toteutus tai valmistuminen siirtyi seuraavaan vuoteen.

Vuoden 2020 aikana aloitetut ja valmistuneet investoinnit vastasivat rahalliselta arvoltaan noin 55 prosenttia (2019: 46 %) ennakoidusta kokonaisbudjetista, toteuma oli 695 280,39 euroa (2019: 730 338,29 euroa). Investointisuunnitelma toteutui aikataulullisesti hieman paremmin kuin 2019, vaikka vuodelta 2019 jatkuneita investointeja edelleen toteutettiin uusien rinnalla.

Vuoden 2020 alussa edellisiltä vuosilta jatkuvia investointeja oli budjetissa 13 kappaletta (2019: 12 kpl:ta). Näistä 9 valmistui vuoden 2020 loppuun mennessä. Investointien toteutuminen on jatkunut edellisvuonna havaitussa tahdissa, mikä edelleen kertoo varsinkin laite- ja laboratorioinvestointien toteuttamisen vievän usein talousarviovuotta pidempään.

Kokonaan keskeytettyjä hankintoja ei ole aiempaa enemmän, mikä osoittaa investointiehdotusten pääosin toteutuvan suunniteltuina. Aikataulujen venyminen osoittaa edelleen, että useiden investointien valmistumisajankohta on jo budjetointivaiheessa suunniteltava realistisemmin seuraavaa vuotta kauemmas. Investointien toteutumista on mahdollisesti tarve arvioida jatkossa yhtä talousarviovuotta pidemmällä aikajaksolla.

MITTARIT

- * ILO:n perussopimukset huomioivien tarjouspyyntöjen määrän kehitys, 4 kpl:ta
- * Ympäristöasiat huomioivien hankintojen osuus (hankintalain alaisista) hankinnoista, 84 %
- * Investointien toteutuminen investointisuunnitelman mukaisesti, 54 %

TULOSANALYYSI: TYÖSSÄ ON HYVÄ OLLA

Riitta Vehmassalmi, KTM, henkilöstöpäällikkö

Virve Kiviranta, tradenomi, AMK, työhyvinvointikoordinaattori

XAMK ON HYVINVOIVA, OSAAVA JA YHDENVERTAINEN TYÖYHTEISÖ

Xamkin tavoitteena on luoda hyvinvoiva työyhteisö, jossa työyhteisön ja osaamisen kehittäminen kuuluvat jokaisen työntekijän tehtäviin. Hyvinvoiva ja osaava henkilöstö on Xamkin tärkein voimavara. Vastuullisena työnantajana haluamme huolehtia henkilöstömme työhyvinvoinnista.

HUOLEHDIMME HENKILÖSTÖN HYVINVOINNISTA POIKKEUSAIKANA

Koronapandemian myötä siirryimme pääosin etätyöskentelyyn 16.3.2020. Lähityötä tekivät vain ne työntekijät, joiden tehtäviin etätyö ei soveltunut. Nopea ja sujuva siirtyminen etätyöhön ja etäopetukseen osoitti henkilöstön joustavuutta ja sitoutuneisuutta.

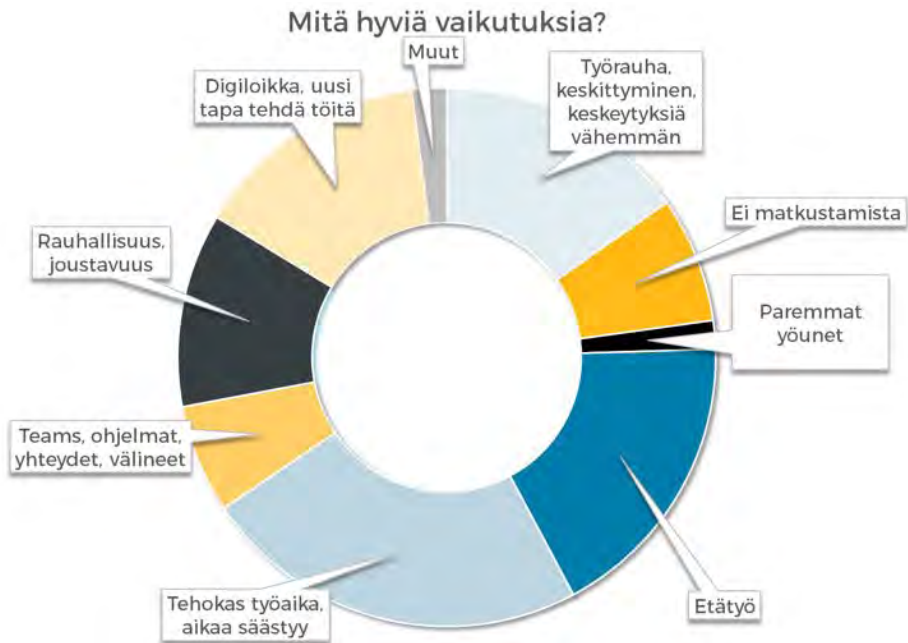
Turvallinen paluu -ryhmä aloitti toimintansa keväällä 2020 ja kokoontui viikoittain tarkastelemaan koronatilannetta. Johtoryhmän päätösten mukaisesti ohjeistuksia muutettiin tarpeen mukaan ja niistä tiedotettiin henkilöstölle intranetissä.

Henkilöstön työkyvyn ja hyvinvoinnin tueksi tarjottiin erilaisia tukikeinoja:

- Henkilöstö sai viedä kotiin tarvittavat työvälineet helpottamaan etätyöskentelyä.
- Järjestettiin työsuojelun työhyvinvointitunteja henkilöstölle. Teemoina olivat etätyön ergonomia sekä työssä jaksaminen pandemian aikana.
- Henkilöstöä kannustettiin pitämään vapaamuotoisia palavereita Teamsin kautta.
- Sairauspoissaolo-ohjeistusta päivitettiin omailmoituspoissaolon osalta.
- Työpaikalla lisättiin siivousta sekä ohjeistettiin käyttämään suojaimeja.
- Henkilöstöetuihin lisättiin Smartumin hierontapalvelu.
- Vuoden aikana henkilöstöä muistettiin pienin lahjoin.
- Vuosi päättyi virtuaalisiin pikkujouluihin.

Keväällä 2020 henkilöstölle tehtiin kysely poikkeusolojen vaikutuksesta työhön. Tulosten perusteella etätyö koettiin joustavana ja hyvin toimivana. Henkilöstö toivoi, että etätyötä voisi jatkossakin tehdä enemmän. Suurimpina haasteina nähtiin vähäiset kontaktit työ-kavereihin ja sen seurauksena koettiin yhteisöllisyyden tunteen vähenevän sekä etätyön ergonomian haasteet: usealta puuttuivat kunnon työvälineet.

Syksyllä 2020 otettiin käyttöön Auntie, joka on matalan kynnyksen hyvinvointipalvelu arjen haasteisiin. Auntien käyttäjien kokemukset osoittivat, että hyvinvointi parani elämän eri osa-alueilla.

Kuva 1. Mitä hyviä vaikutuksia poikkeusoloilla on ollut työhön? (Lähde: Xamk henkilöstökysely Poikkeusolojen vaikutus työhön)

Kuva 2. Mitä haasteita poikkeusoloilla on ollut työhön? (Lähde: Xamk henkilöstökysely Poikkeusolojen vaikutus työhön)

Taulukko 1. Tyytyväisyys työhön (asteikolla 1–5). Lähde: Työyhteisön kehittämiskysely.

Työntekijän tyytyväisyys työhön	2017	2018	2019	2020
Työyksikön toimintatavat	3,84	3,93	3,93	4,14
Henkilöstön osaamisen kehittämistä tuetaan riittävästi	3,44	3,63	3,75	3,97
Xamk on hyvä työpaikka	3,76	4,07	4,14	4,31

OSAAVA HENKILÖSTÖ

Osaamisen johtaminen ja kehittäminen ovat Xamkin tavoitteiden saavuttamisen avaintekijöitä. Osaamisen johtamisella huolehditaan, että henkilöstöllä on tarvittavat kehittämis- ja koulutusmahdollisuudet tulevaisuuden työelämän tarpeisiin.

Henkilöstön osaamisen kehittämisen työkaluksi otettiin käyttöön Skillhive-järjestelmä. Henkilöstö voi vapaaehtoisuuteen perustuen tuoda esiin osaamisensa ja kiinnostuksen kohteensa eri aloilta. Skillhiven avulla voidaan löytää tarvittava osaaminen sinne, missä sitä tarvitaan.

Esihenkilöiden koulutuksia järjestetään muutamia kertoja vuodessa. Vuonna 2020 Xamk Leader -koulutukset alkoivat juuri päivitetyn strategian jalkauttamisen käytäntöjen harjoittelulla. Keväällä esihenkilöiden koulutuksessa kiinnitettiin huomiota koronatilanteeseen liittyviin ohjeistuksiin sekä esihenkilöiden työhyvinvointiin. Syksyllä keskityttiin lähijoh- tamiseen etäelämässä.

TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KOHTELU

Xamkissa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta mitataan vuosittain tehtävässä henkilöstökyselyssä. Henkilöstön mukaan naisten ja miesten tasa-arvo toteutuu edelleen hyvin työpaikalla. Työssä kehittyminen, arvostus ja päätöksenteko nähtiin tasa-arvoisena. Naisten ja miesten palkkausta ei koettu täysin oikeudenmukaisena, minkä arvioitiin ainakin osittain johtuvan siitä, että asiasta ei ole tarpeeksi tietoa. Tietoisuuden lisäämiseksi asiaa käsiteltiin luottamusmiesten palaverissa, X-Press verkkoinfossa ja työyhteisöneuvottelukunnassa.

Palkkausperusteet ovat yhdenvertaiset, selkeät ja perustuvat työehtosopimukseen. Samanlaisesta työstä maksetaan sama palkka. Xamkissa tehdään vuosittain palkkakartoitus, jonka tarkoituksena on lisätä läpinäkyvyyttä ja avoimuutta vaatimuksiltaan saman tasoisissa tehtävissä.

Taulukko 2. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehitys 2017–2020 (Lähde: tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely)

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus	2017	2018	2019	2020
Työntekijän kokema tasa-arvo	–	–	4,29	4,38
Eriarvoista kohtelua tai syrjintää kokeneiden määrä %	15 %	18 %	14 %	10 %

LÄHTEET:

Työyhteisön kehittämiskysely. 2020. Xamk.

Henkilöstökysely: Poikkeusolojen vaikutus työhön. 2020. Xamk.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely. 2020. Xamk.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma Xamk

Xamkin strategia 2020–2030.

IHMISOIKEUKSIEN TOTEUTUMINEN JA SEURANTA

Marja-Liisa Neuvonen-Rauhala, YTT, yliopettaja
Jussi Jokivaara, turvallisuusalan tradenomi (ylempi AMK),
turvallisuuspäällikkö

Suomessa olemme tottuneet pitämään ihmisoikeuksia itsestään selvinä, mutta niitä on hyvä tarkastella aika ajoin meilläkin sekä pohtia, mistä ihmisoikeudet koostuvat ja ennen kaikkea miten ne toteutuvat. Tässä artikkelissa tarkastelemme ihmisoikeuksia erityisesti yritysnäkökulmasta ja niiden toteutumista Xamkissa.

Yritystoimintaan liittyviä ihmisoikeuksia ovat esimerkiksi oikeus syrjimättömyyteen, järjestäytymisvapaus ja oikeus yksityisyyteen. Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) mukaan Yritykset ja ihmisoikeudet -kokonaisuus rakentuu kolmelle pilarille: valtioiden velvollisuudelle suojella ja edistää ihmisoikeuksia, yritysten vastuulle kunnioittaa ihmisoikeuksia sekä toimenpiteille, joilla korjataan tapahtuneet haittavaikutukset. Ihmisoikeuksien edistämiseksi on sovittu yhteisistä kansainvälisistä periaatteista. Näistä keskeisimmät ovat Yhdistyneiden kansakuntien (YK) yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet sekä Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) toimintaohjeet monikansallisille yrityksille. (s.a. TEM 2021.)

Ihmisoikeusarviointi voidaan sisällyttää yritysten riskienarviointeihin tai riskijärjestelmiin. Vastuullisuusraportointi voi olla myös merkittävä tekijä yritysten ihmisoikeusvaikutusten ja -riskien seurannassa. (YK:n yrityksiä ..., 2014.) Myös Xamkissa ihmisoikeudet sisältyvät jo lähtökohtaisesti Xamkin strategiaan ja arvoihin, ja siksi niiden raportointi on luontevaa säännöllisen vastuullisuusraportoinnin yhteydessä.

Seuraavassa tarkastellaan, miten Xamkin arvoissa mainitut ihmisoikeuden ulottuvuudet toteutuvat ja miten niistä tällä hetkellä raportoidaan.

Xamkin (s.a.) arvoja ovat:

- Toimimme vastuullisesti.
- Teemme kestäviä valintoja päivittäin.
- Kannamme vastuun työmme tuloksista.
- Kehitämme yhteistyössä kumppaneiden kanssa uusia kestäväen kehityksen ratkaisuja.

Pidämme huolta.

- Huolehdimme siitä, että opiskelussa ja työssä on hyvä olla.
- Kohtelemme toisiamme tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.

Teemme työtä huomisen hyväksi.

- Olemme rohkeita ja kiinnostuneita uusista asioista ja maailmasta.
- Luomme uutta tietoa ja osaamista paikallisesti ja kansainvälisesti.

Arvoissa kiteytyy vastuullisuus, kestävä kehitys ja yleisinhimillisuus. Ihmisoikeudet korostuvat erityisesti Pidämme huolta -arvon alakohdissa, kun lupaamme kohdella toisiamme tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti. Yhdenvertainen kohtelu tarkoittaa sekä opiskelijoita, henkilöstöä, asiakkaita ja sidosryhmiä. Tasa-arvon ja yhdenvertaisen kohtelun vaatimus ulottuu myös vähemmistöryhmiin käsittäen miesten ja naisten lisäksi myös muun sukupuoli-identiteetin omaavat. (YK:n yrityksiä... 2014.) Xamkissa on hyväksytty Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2019–2021, jonka toteutumisesta raportoidaan vuosittaisessa henkilöstökertomuksessa.

Xamkin vuoden 2020 toimintakertomuksessa todetaan, että Xamk pitää huolta niin henkilöstöstään kuin opiskelijoistaan ja että tästä todisteena ovat jo vakiintuneet mittarit, jotka kertovat hyvistä tuloksista. Poikkeamista kannustetaan raportoimaan matalalla kynnyksellä ja seurantaa tehdään erilaisten kyselyiden kautta. Havaittuihin ongelmakohtiin puututaan aktiivisesti ja suunnitelmallisesti.

Ihmisoikeuksien tai tasa-arvoisen kohtelun poikkeamien sekä häirintäilmoitusten tekemiseen Xamkissa on käytössä sähköinen raportointikanava INCY ja erillinen ilmoittajan anonyymiteetin turvaava Whistleblower-ilmoituskanava.

TASA-ARVON TOTEUTUMINEN JA HÄIRINNÄN KOKEMUKSET XAMKISSA

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyt tehdään vuosittain sekä opiskelijoille että henkilöstölle. Opiskelijoiden kokemuksia kerätään koulutuksen kehittämiskyselyn yhteydessä. Vuonna 2020 kolmatta kertaa toteutettu kysely keräsi vastauksia 443, joka on 62 vastaajaa enemmän vuoteen 2019 verrattuna. Vastausprosentin parantamiseen tulee edelleen kiinnittää erityistä huomiota. Henkilöstölle lähetetään työyhteisön kehittämiskyselyn yhteydessä erillinen osa-aluetta käsittelevä kysely, johon vastasi 543 henkilöä.

Kyselyyn vastanneista opiskelijoista 30 (6,8 %) on kokenut eriarvoista ja syrjivää kohtelua opintojensa aikana. Kokemukset tasa-arvon heikosta toteutumisesta liittyvät ryhmitöihin, opintojaksoihin liittyviin tehtäviin, työmäärän jakaantumiseen ja myös ohjaukseen. Häi-

rinnän ja epäasiallisen kohtelun kokemuksia oli 20:llä kyselyyn vastanneella opiskelijalla (4,5 %). Kokonaisuutena opiskelijoiden kokemukset tasa-arvon toteutumisesta ovat hieman parantuneet vuoteen 2019 verrattuna, kun taas häirintää kokeneiden määrässä on tapahtunut lievää kasvua. Huomioitavaa on, että koronatilanteella ei ollut merkittäviä vaikutuksia tasa-arvon toteutumiseen opetuksessa. (Opiskelijoiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely 2020.)

Henkilöstön vastausten mukaan sukupuolten välinen tasa-arvo toteutuu Xamkissa verrattain hyvällä tasolla ja suunta on positiivinen. Väittämään ”Naisten ja miesten tasa-arvo toteutuu työpaikalla hyvin” vastanneista 57 % oli täysin samaa mieltä, ja tulos parantui edellisestä vuodesta kuusi prosenttiyksikköä. Vastanneista naisista 46 % ja miehistä 79 % oli väittämän kanssa täysin samaa mieltä. Eriarvoisen ja syrjivän kohtelun kokemukset olivat vähentyneet 4 prosenttiyksikköä vuoteen 2019 verrattuna. Myös häirintää ja epäasiallista kohtelua kokeneiden määrä henkilöstössä oli laskenut neljä prosenttiyksikköä vuoden 2019 10 prosentista vuoden 2020 kuuteen prosenttiin vastaajista. (Henkilöstön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely 2020.)

SEURANTAA KEHITETÄÄN

Vastuullisuuden eri ulottuvuudet ml. ihmisoikeudet nähdään kokonaisuuden osana, jolle on asetettu lupaukset ja osin myös tavoitteet sekä tiedostettu ihmisoikeuksien merkitys toiminnan eri osa-alueilla. Seurantatiedot ovat osin vielä hajanaiset ja vaikeasti löydettävissä. Kehityssuunta on kuitenkin oikea, kun ihmisoikeuksiin kytkeytyviä tekijöitä on tunnistettu ja eri kyselyistä saadaan seurantatietoja. Näitä tietoja on jatkossa syytä myös raportoida yhtenäisemmin osana vastuullisuusraportointia. Ihmisoikeuksilla on merkitystä kansainvälisissä yhteyksissä, ja opiskelijoidenkin kannalta ihmisoikeudet ovat paitsi yksilön kohtelua koskettava asia mutta myös asia, jonka tulisi näkyä myös tulevaisuussuuntautuneen koulutuksen sisällöissä eri aloilla.

LÄHTEET

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2019–2021. 2019. Xamk.

TEM 2021. Saatavissa: <https://tem.fi/yritykset-ja-ihmisoikeudet>.

Tilinpäätös ja toimintakertomus 2020. Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulu Oy.

YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevien ohjaavien periaatteiden kansallinen toimeenpanosuunnitelma. 2014. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Kilpailukyky. 44/2014.

Xamkin strategia. Saatavissa: www.xamk.fi/xamk/strategia/ [viitattu 27.10.2021].

Henkilöstön ja opiskelijoiden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tulokset 2020.

KRIISIJOH TAMISEN VUOSI 2020

Jussi Jokivaara, turvallisuusalan tradenomi (ylempi AMK),
turvallisuuspäällikkö

Vuosi 2020 oli globaalisti, valtakunnallisesti ja myös paikallisesti kriisijohtamisen vuosi. Laadittuja suunnitelmia ja johtamismalleja sovellettiin nyt tosipaikassa. Xamkissa turvallisuuden vastuualueen kehittämishankkeet jouduttiin pysäyttämään, kun työpanos resursoitiin kokonaan kriisijohtamisen tukemiseen.

UUDEN UHKAN EDESSÄ

Vuoden 2020 alussa koronapandemian alkuhetkillä ilmassa oli epätietoisuutta, epäuskoa ja pelkoa. Päivittäinen globaalin koronatilanteen seuranta ja tilannekuvan ylläpito aloitettiin Xamkissa helmikuun 2020 alkupuolella, kun covid-19-virus alkoi voimakkaammin levitä Eurooppaan. Säännöllinen kriisiryhmän kokoontuminen aloitettiin toukokuussa 2020. Tilannekuvaa pidettiin yllä koko vuoden aikana niin globaalilla, valtakunnallisella, alueellisella ja paikallisellakin tasolla.

Tilannekuvan seuranta oli kuitenkin vasta alku. Tämän lisäksi organisaatiossa piti muodostaa yhteinen tilanneymmärrys. Miten tämä vaikuttaa meihin? Miten ja milloin meidän on aika reagoida? Kriisin johtamisen keskiössä on oikea-aikainen ja kohdennettu viestintä, jota viestintäpalveluiden tiimi on hoitanut tehokkaalla ja ammattitaitoisella otteella. Viestintä on keskeinen osa turvallisuusjohtamista normaalioloissa, mutta kriisijohtamisessa se on suorastaan onnistumisen edellytys.

RESILIENTTI ORGANISAATIO MENESTYY

Ymmärryksemme varautumisen ja riskienhallinnan kokonaisuudesta on kasvanut pandemia-aikana enemmän kuin osaamme kuvitellakaan. Käsittelemme ja olettamuksemme organisaatiomme kyvystä mukautua nopeasti muuttuviin tilanteisiin on uudistunut täydellisesti, ja resilienssi on kehittynyt kaikilla organisaatiotasoilla.

Keskeisin oppi pandemia-ajasta on kuitenkin se, että systemaattisella ja kokonaisvaltaisella turvallisuusjohtamisella ja -viestinnällä voidaan lisätä työ- ja opiskeluhuvinvointia sekä varmistaa ammattikorkeakoulujen toiminnan jatkuvuus kaikissa olosuhteissa.

UUSIIN UHKAKUVIIN VARAUTUMINEN VAATII RISKITIETOISUUDEN PARANTAMISTA

Pitkittänyt kriisi toi esille myös uusia haavoittuvuuksia, jotka vaativat keskustelua ja jatko-työstämistä. Osaamisen keskittymisen myötä nousseet avainhenkilöriskit on arvioitava ja riippuvuudet muista yrityksistä ja organisaatiosta tunnistettava. Sopimuksiin perustuvaa varautumista tulee edelleen kehittää.

Digitaalisen toimintaympäristöön kohdistuvat uudet uhkat ja pitkittänyt pandemia ovat osoittaneet, että tarvitsemme valtakunnallisesti korkeakouluverkostossa koordinoitua ja johdonmukaista linjaa turvallisuusjohtamisessa sekä riskienhallintatyössä. Vaikuttava riskienhallintatyö on yksi korkeakoulun strategian toteuttamisen välineistä ja keskeinen osa ammattikorkeakoulujen laatua. On huomioitava, että jokainen toteutunut uhka on myös laatupoikkeama.

DIGITAALISEN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MERKITYS KOROSTUI

Pandemia muutti Xamkin toiminnan jatkuvuuden varmistamisen painopistettä merkittävästi. Varautumisen näkökulmasta keskeisin havainto on, että emme ole aikaisemmin oletetulla tavalla riippuvaisia kiinteistöistä, mutta digitaalisesta toimintaympäristöstä olemme riippuvaisempia kuin koskaan. Vahva oletus on, että tämä suuntaus jatkuu. Muutoksen tulee näkyä myös varautumisen ja jatkuvuussuunnittelun painopisteessä. Varautumistyön pohjaksi on tärkeä ymmärtää eri sähköisten järjestelmien merkitys ydintoiminnalle. Vuoden 2020 loppupuolella tehtiin Xamkin käytössä olevien tietojärjestelmien kriittisyysluokittelu, minkä perusteella jatkuvuudenhallintaa jatkossa kehitetään.

HYVINVOINTIA, OPISKELUKYKYÄ JA VASTUULLISIA VALINTOJA XAMKIN RAVINTOLOISSA

Minna-Mari Mentula, restonomi (ylempi AMK), palvelupäällikkö

Xamkin neljällä kampuksella – Kotkassa, Kouvolassa, Mikkelissä ja Savonlinnassa – toimii yhteensä seitsemän ravintolaa, jotka kaikki tarjoavat Xamkin opiskelijoille, henkilökunnalle sekä muille asiakkaille lounas- ja kahvilapalveluita sekä tilausravintolapalveluita. Neljässä Xamkin ravintolassa on myös anniskelu oikeudet. Kampusten tiloja tarjotaan aktiivisesti tapahtumiin, kokouksiin ja perhejuhliin ulkopuolisille asiakkaille.

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun väki saa nauttia vastuullisista valinnoista ruokaillessaan. Lautaselta löytyy usein luomua ja lähituotantoa, ja tarjolla on aina myös kasvisvaihtoehto. Tavoitteena on kiinnittää huomioita ruokahävikin ja jätteiden määrään sekä energiankulutukseen kaikessa ravintolatoiminnassa. Pesuaineina ja kemikaaleina toimivat yli 90-prosenttisesti ympäristömerkityt tuotteet, ja kertakäyttöastioissa on siirrytty biohajaviin tuotteisiin.

Kuva 1. Vastuullisia valintoja, kalaa ja kasviksia, lautasannoksena Ravintola DeXissä.

Kampusravintoloiden rento ilmapiiri, iloisen mutkaton palvelu ja kotimaisuuteen tähtäävä laadukas ruokatarjonta luovat yhdessä Xamkin ravintolapalveluiden perustan. Erityisesti vastuullisuus ja kotimaisuus ovat arvoja, jotka näkyvät jatkossakin ravintolapalveluiden toiminnassa. Myös ylijäämäruokaa myydään kaikista ravintoloista 15 minuuttia ennen lounaan sulkeutumista.

KORONAPANDEMIAN VAIKUTUS XAMKIN RAVINTOLAPALVELUIHIN

Koronapandemian alkaessa maaliskuussa 2020 Xamkin ravintolatoiminta sulkeutui viikon sisällä viranomaisohjeiden mukaisesti. Ravintolapalveluissa pidettiin YT-neuvottelut keväällä 2020 ja henkilökuntaa lomautettiin siten, että kesälomien jälkeen avattiin ravintolat jälleen elokuussa. Koronapandemian jatkumisen vuoksi vain aloittavat opiskelijat saapuivat lähiopiskelemaan kampuksille, ja syksyn mittaan koronaryppäiden esiintyessä eri paikkakunnilla siirryttiin etäopiskeluun niin Mikkelissä, Kouvolassa kuin Kotkassa. Ravintoloita muutettiin henkilöstöravintoloiksi eli suljettiin muilta asiakkailta kuin Xamkin opiskelijoilta, henkilökunnalta ja sopimusasiakkailta eri paikkakunnilla tarpeen mukaan päivittämällä omaavontasuunnitelmia. Palvelupäällikkö osallistui Xamkin Turvallinen paluu -työryhmään, joka kokousti kerran viikossa koronaan liittyvissä asioissa. Koronatilanne paheni loppuvuotta 2020 kohden, jolloin myös pikkujouluajan tilaisuudet peruuntuivat ravintoloista.

Asioidessasi ravintolassa

- Käytä kasvomaskia jonottaessasi ja maksaessasi.**
Ota maski pois vasta silloin, kun aloitat ruokailun.
- Noudata turvavälejä jonossa.**
Säilytä etäisyys muihin mahdollisuuksien mukaan myös ruokaillessasi.

XAMK
Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Kuva 2. Koronaohjeistusta Xamkin kampusten ja ravintoloiden infojärjestelmissä.

KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN RUOKAILU- SUOSITUSTA UUDISTETTIIN VUODEN 2020 AIKANA – XAMK MUKANA ASIAANTUNTIJARYHMÄSSÄ

Uudella korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuosituksella pyritään vahvistamaan opiskelijoiden osallisuutta ruokailun kehittämisessä ja edistämään yhteistyötä opiskelijoiden, oppilaitoksen, ruokapalvelun ja opiskeluterveydenhuollon välillä. Siten uuteen suositukseen on koottu runsaasti yhteisöllisen opiskelija-ruokailun hyviä käytäntöjä ja toimintamalleja. Ruokailusuosituksen keskeisimpänä tavoitteena on taata opiskelijoille yhdenvertaiset mahdollisuudet maittaviin, monipuolisiin ja ravitsemustarpeet täyttäviin aterioihin ruokavaliosta tai opiskelupaikasta riippumatta. Suositus haastaa opiskelijaravintolat kehittämään toimintojaan asiakaslähtöisesti huomioiden uudistuvat opiskeluympäristöt ja monimuotoisen ja -paikkaisen opiskelun.

Uusi suositus on tarkoitettu ruokapalveluista vastaaville, opiskelijaravintoloille, yliopistoille, ammattikorkeakouluille, Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiölle, opiskelijajärjestöille sekä tietolähteeksi opiskelijoille itselleen. Suosituksen laatimisesta on vastannut Valtion ravitsemusneuvottelukunnan nimeämä asiantuntijatyöryhmä, jossa on ollut mukana palvelupäällikkö Xamkin ravintolapalveluista. Suosituksen julkaisevat yhdessä Valtion ravitsemusneuvottelukunta ja Kela. Suosituksen päivitystyö käynnistyi keväällä 2020 ja jatkui tammikuuhun 2021. Uusi ruokailusuositus tulee voimaan 1.1.2022 alkaen. Korkeakouluopiskelijoiden ruokailusuosituksessa on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota kestävästä kehityksestä edistävän ruokailun järjestämiseen. Suositeltavaa on, että ruokalistalla on tarjolla päivittäin kaikille vapaasti valittava kasvisruokavaihtoehto. Kasvipohjaisia ruokajuomia voidaan tarjota vaihtoehtona maidon ja piimän rinnalla. Suosituksessa myös ohjeistetaan rakentamaan jakelulinjasto niin, että lisäkesalaatti ja kasvisruoka ovat tarjolla linjaston alussa. Suositus sisältää myös ohjeet siitä, miten salaattibaari koostetaan niin, että se täyttää terveydelliset ja ravitsemukselliset vaatimukset ja oikeuttaa ateriatukeen. Tässä on kyse salaattibaarista, josta opiskelija kerää ruokaisan salaatin pääruoaksi. Lisäksi opiskelijaravintoloita kannustetaan myymään lounaalta yli jäävää hävikkiruokaa.

Suosituksessa otetaan kantaa myös alkoholin tarjoamiseen. On suositeltavaa, että alkoholi-juomien anniskelua ei harjoiteta lainkaan tuetun ruokailun aikana, jolloin opiskelijat ovat samassa asemassa muiden asiakkaiden kanssa. Anniskelu voidaan aloittaa valtion tukeman opiskelija-ruokailun päätyttyä, jos ravintolalle on myönnetty anniskelulupa.

Kampusalueen ravintolasijoittelussa tulee ottaa huomioon asiakkaiden yhdenvertaiset ruokailumahdollisuudet. Myös erityisruokavalioiden saatavuus tulee turvata. Jos kampuksella on pelkästään vegaanista ruokaa tarjoava opiskelijaravintola, tulee lähellä olla myös sekaruokaa tarjoava ateriatuen piirissä oleva opiskelijaravintola. Ravintolan tulee olla niin lähellä oppilaitosta, että opiskelijat ehtivät syödä luentojen ja opintojen välissä terveellisen ateriakokonaisuuden, noudattavat he sitten seka-, kasvis- tai vegaaniruokavaliota. Tämä huomioidaan ateriatukioikeutta myönnettäessä.

Kuva 3. Xamkin ravintolat suosivat kotimaisia raaka-aineita ja luomutuotteita.

MITTARITIETOA

Seurantakohteina ravintoloiden vastuullisuudessa ovat joutsenmerkkikriteerit, kotimaisuus, lähiruoka ja Portaat Luomuun -ohjelma. Ruuan osuus kulutuksen ilmastovaikutuksista on suunnilleen yhtä suuri kuin liikenteen ja asumisen. Ammattikeittiöillä on kotitalouksien ohella merkittävä mahdollisuus tukea kestävästä kehitystä huomioimalla tarjottavan ruoan hiilijalanjälki. JAMIX keittiöjärjestelmän CO₂-laskuri ja ruokalajikohtainen palaute otettiin käyttöön osana JAMIX keittiöjärjestelmän laajennusta Xamkin ravintoloissa v. 2020.

Luomutuotteet Xamkin kaikissa ravintoloissa

- luomuporrastuotteita 13–23 kpl/ravintola riippuen ravintolan porrastasosta
- yksittäisiä luomutuotteita käytössä noin 30 erilaista

Elintarvikkeiden kotimaisuusaste vuonna 2020 oli noin 70 prosenttia tavarantoimittajien ostotilastojen mukaan.

Joutsenmerkittyyä ravintoloita ovat *Talli*, *Kasarmina* ja *DeXi* Mikkelissä. Alla näiden ravintoloiden lämmön, sähkön ja veden kulutustietoja.

Taulukko 1. Lämmön, sähkön, veden ja kertakäyttöastioiden kulutuksen kehitys vuosina 2017–2020 Xamkin ravintoloissa

LÄMMÖN KULUTUS, MWh	2017	2018	2019	2020
Ravintola Talli	350	377	381	361
Ravintola Kasarmina	213	241	266	238
Ravintola DeXi	88	100	110	98

SÄHKÖN KULUTUS, kWh	2017	2018	2019	2020
Ravintola Talli	179 940	174 682	179 072	173 800
Ravintola Kasarmina	156 155	145 442	144 578	133 863
Ravintola DeXi	54 458	54 060	44 930	41 540

VEDEN KULUTUS, m³	2017	2018	2019	2020
Ravintola Talli	1 012	966	895	386
Ravintola Kasarmina	560	560	560	359
Ravintola DeXi	153	145	129	87

BIOHAJOAVIEN KERTAKÄYTTÖ-ASTIOIDEN KULUTUS Ravintolapalvelut, euroa	27 104	32 467	24 679	6853,34
--	---------------	---------------	---------------	----------------

Kertakäyttöastioiden ostomääriä v. 2020 ei voi verrata koronapandemiaa edeltäviin vuosiin.

MITÄ EI VOI MITATA, SITÄ EI VOI JOHTAA

Karoliina Saure, PsM, opintopsykologi

Jussi Jokivaara, turvallisuusalan tradenomi (ylempi AMK),
turvallisuuspäällikkö

Xamk on hyväksytty marraskuussa 2020 ensimmäisenä suomalaisena korkeakouluna mukaan YK:n Global Compact -yritysvastuualoitteeseen. Ympäristövastuullisuuden osalta merkittävä tavoitteemme on olla hiilineutraali vuoteen 2025 mennessä. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi Xamkin hiilijalanjäljen laskeminen on ajankohtainen tehtävä.

Ympäristötietoisuuden lisäämiseksi ja Xamkin hiilijalanjäljen laskemiseksi kirjoittajat osallistuvat Global Compactin kautta Climate Ambition Accelerator -koulutukseen. Koulutus kestää noin puoli vuotta, ja sen aikana osallistuville yrityksille tarjotaan taustateoriaa, tukea ja käytännön esimerkkejä hiilijalanjäljen laskemiseksi ja tavoitteiden asettamiseksi kasvihuonekaasupäästöjen pienentämiseksi. Asettamalla päästövähennystavoitteet Global Compactin periaatteiden mukaisesti varmistamme, että tavoitteemme ovat uskottavat ja riittävän kunnianhimoiset.

TIETEeseen PERUSTUVA LASKENTAMALLI

Global Compactin tarjoaman laskentamallin mukaiset päästövähennystavoitteet ovat tieteeeseen perustuvia. Tämä tarkoittaa, että tavoitteet ovat linjassa sen kanssa, mitä viimeisimmän ilmastotieteen tulosten mukaan edellytetään Pariisin ilmastopimuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Sopimuksen mukaan ilmaston lämpeneminen tulee rajoittaa selvästi alle kahteen asteeseen esiteollisen ajan tasosta ja pyrkiä rajoittamaan lämpeneminen enintään 1,5 asteeseen. Tämän saavuttamiseksi kasvihuonekaasupäästöjen pitää puolittua vuoteen 2030 mennessä ja nollaantua vuoteen 2050 mennessä. (The Science Based Targets initiative, 2021.)

Hiilijalanjäljen laskennassa kasvihuonekaasupäästöt jaetaan kolmeen luokkaan: suorat kasvihuonekaasupäästöt (scope 1), epäsuorat kasvihuonekaasupäästöt (scope 2) ja välilliset kasvihuonekaasupäästöt (scope 3) (kuva 1). Suoria päästöjä Xamkissa aiheuttavat omat ajoneuvot ja esimerkiksi Kuitulaboratorion toiminta. Ostettu vesi, lämmitys ja sähkö omaan käyttöön kuuluvat päästöluokkaan 2. Välillisiä, luokan 3 päästöjä Xamkissa aiheuttavat esimerkiksi jätteet, työ- ja liikematkat, sijoitukset ja hankinnat. Yritys voi tarvittaessa sulkea pois laskuista vähimmäismäärän sisään mahtuvat toiminnot luokasta 3, mikäli poissulkemiset raportoidaan ja perustellaan tarkasti. (The Greenhouse Gas Protocol, 2004.)

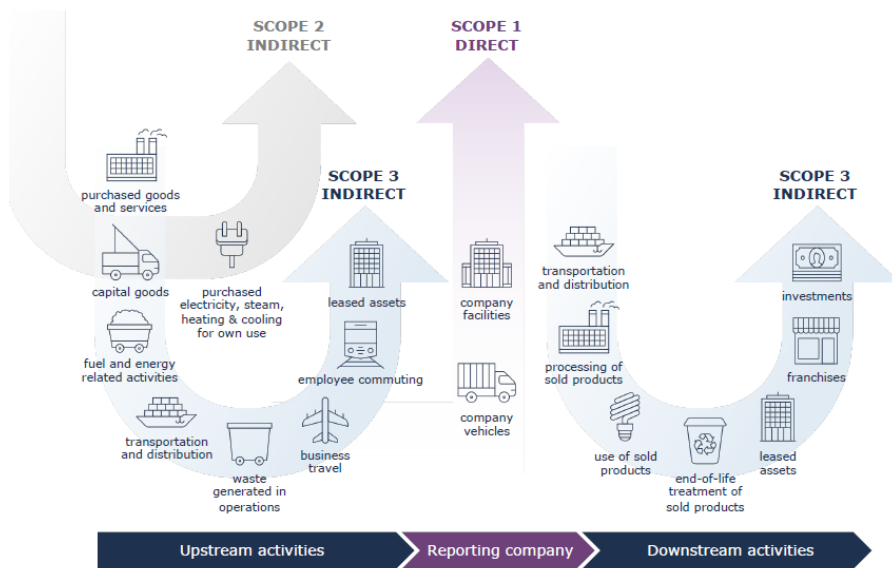

Image Source: The Greenhouse Gas Protocol, Corporate Value Chain (Scope 3) Accounting and Reporting Standard.

Kuva 1. Kasviuonepäästöluokat (GHG Protocol).

RAPORTTI KOKOAA XAMKIN KOKONAISPÄÄSTÖT

Xamkin tuottamien kasviuonekaasupäästöjen laskemisessa hyödynnämme Ammatti-
korkeakoulujen rehtorineuvosto Arenen laatimaa taulukkoa. Laskennan vertailuvuodeksi
valittiin 2019, koska se on viimeisin normaalin toiminnan vuosi ja toiminnan aiheuttamat
päästöt ovat silloin olleet todenmukaiset. Laskennan vertailuvuodella tarkoitetaan pääs-
töjen kannalta mahdollisimman kuvaavaa vuotta, joka asetetaan laskennan pohjaksi (The
Greenhouse Gas Protocol, 2004). Raportointijaksoksi valittiin kalenterivuosi, koska tiedot
ovat helpoiten saatavissa kalenterivuositain. Laskentaan mukaan otettavissa kiinteistöissä
on ollut epäselvyyksiä. Xamkin omistamien ja vuokraamien kiinteistötilojen määrä on
suuri ja omistussuhteet sekavat. Kiinteistöistä päätettiin ottaa laskentaan kaikki ne, joissa
Xamkillä on opetus-, TKI- ja muuta toimintaa omistussuhteista riippumatta.

MATKALLA KOHTI HIILINEUTRAALIA KORKEAKOULUA

Lämmityksen osuus Xamkin kasviuonekaasupäästöistä on suuri, ja muut päästölähteet
ovat verrattain pieniä. Lämmityksen päästöihin on kuitenkin haastavaa vaikuttaa, joten on
tärkeää keskittyä niihin päästölähteisiin, joihin vaikutusvaltamme ulottuu. Xamkin käyttä-
mä sähkö on päästötöntä. Monia muita päästölähteitä sen sijaan joudutaan nykytilanteessa

arvioimaan tarkan tiedon puuttuessa. Erityisesti välilliset, luokan 3 päästöt aiheuttavat haasteita hiilijalanjäljen laskennassa. Esimerkiksi jäteastioiden tyhjennysraportit saadaan tyhjennyskerroittain todellisen jätemäärän sijaan. Lisäksi työmatkojen päästöjen laskenta on monimutkaista ja tässä vaiheessa laskennassa joudutaan tyytymään karkeaan arvioon. Pyrimme jatkossa tarkempaan tietopohjaisuuteen.

Xamkiin suunnitellaan vastuullisuuskoordinaattorin toimea. Jos suunnitelma toteutuu, vastuullisuuskoordinaattori jatkaa Xamkin hiilijalanjäljen laskemista, päästömäärien tarkemman tietopohjan varmistamista ja päästövähennystavoitteiden asettamista. Xamkin tavoite olla hiilineutraali vuoteen 2025 mennessä vaikuttaa tällä hetkellä erittäin kunnianhimoiselta, jopa mahdottomalta. Jos tavoitetta ei arvioida uudelleen, vaikuttaa siltä, että päästöjen kompensointi on tarpeen tuoda mukaan keskusteluihin.

LÄHTEET

The Greenhouse Gas Protocol. 2004. A Corporate Accounting and Reporting Standard. World Resources Institute & World Business Council for Sustainable Development. Saatavissa: <https://ghgprotocol.org/sites/default/files/standards/ghg-protocol-revised.pdf> [viitattu 28.10.2021].

The Science Based Targets initiative. 2021. Saatavissa: <https://sciencebasedtargets.org/how-it-works> [viitattu 28.10.2021].

GREEN OFFICE -VUOSIRAPORTTI 2020

Olli Ervaala, opetuksen palvelujohtaja, vastuullisuusjohtaja
Karoliina Saure, PsM, opintopsykologi,
Kouvolan kampuksen Green Office -yhteyshenkilö

Xamk on kuulunut WWF:n Green Office -järjestelmään vuodesta 2018. Vuosi 2020 oli poikkeuksellinen myös Green Office -toiminnan kannalta. Kun aiemmin kampuskohtaiset tapahtumat olivat olennainen osa ympäristövastuullisuustyötä, nyt toiminnalle tuli etsiä uusia suuntia. Kampuset olivat vuoden 2020 aikana pitkään suljettuina kokonaan tai ne olivat vajaalla käytöllä.

Green Office -järjestelmässä Xamk on valinnut seurattaviksi kohteiksi energiankulutuksen, veden ja paperin käytön sekä jätteiden lajittelun. Vuoden aikana kerätyt tiedot raportoidaan WWF:n ilmastolaskuriin, joka muuntaa kulutustiedot päästöiksi. Lisäksi kampuksittain laadituissa ympäristöohjelmissa on lukuisia muita toimenpiteitä kestävän kehityksen ja ympäristövastuullisuuden edistämiseksi.

PÄÄSTÖ SE ON PIENIKIN PÄÄSTÖ

Vuonna 2020 Xamkissa kulutettiin sähköä 8 433 MWh. Xamkin käyttämän sähkön tuotannosta ei synny päästöjä. Kiinteistöjen lämmitykseen käytettiin 11 150 MWh. Kun lukemia verrataan vuoteen 2019, kiinnittyy huomio siihen, että koronan aiheuttaman poikkeustilanteen aikanakin energiaa kuluu varsin paljon. Kampusrakennukset on pidettävä käyttökunnossa, vaikka käyttö olisikin vähäistä.

Tämä tulos antaa hieman lohduttoman kuvan sähkön ja energian säästämismahdollisuuksista. Voidaanko todellisia säästöjä saada aikaan käyttöastetta nostamalla, tiloja optimoimalla ja sähkölaitteita sammuttamalla? Vai syntyisikö merkittäviä säästöjä vasta, jos voisimme vähentää kiinteistöjemme lukumäärää?

SÄÄSTÖ SE ON PIENIKIN SÄÄSTÖ

Vettä kulutettiin Xamkin kampuksilla 15 178 kuutiota. Tässä lukemassa poikkeusvuosi näkyy selkeästi, sillä vedenkulutus on merkittävästi pienempi kuin vuonna 2019.

Tulostuspaperin määrää Xamkissa on seurattu jo vuosia. Trendi on ollut selvästi laskeva jo jonkin aikaa. Pelkästään seurannan aloittaminen on vaikuttanut kulutukseen. Lisäksi palvelujen sähköistäminen auttaa paljon. Etätyö, erityisesti etäopetus, vaikuttaa myös pape-rinkulutukseen. Vuoteen 2019 verrattuna tulosteiden määrä onkin merkittävästi vähentynyt. Vuoden 2020 kokonaistulostemäärä Xamkissa oli noin 780 000 arkkia, kun vuoden 2019 vastaava lukema oli noin 1 700 000.

Jätteiden määrän vähentäminen ja syntyneiden jätteiden lajittelu on merkittävä ympä-ristötoimi. Xamkissa jätemäärään pyritään vaikuttamaan varsin yksinkertaisin toimin: keräysastioita on vähennetty yksittäisistä luokkatiloista ja työhuoneista ja ne on korvattu käytäville sijoitetuilla lajitteluastioilla. Vaikuttaa siltä, että pieni kävelymatka roska-astialle, vaikka se joitakuuta harmittaakin, auttaa sekä lajittelun tarkkuudessa että jätteiden määrässä.

Vuonna 2020 jätteiden kokonaismäärä on arviolta 107 tonnia. Jätteiden määrän arvioiminen on hämmentävän vaikeata. Olisi toivottavaa, että jätteiden keruuta harjoittavat yritykset pystyisivät antamaan täsmällisempää tietoa jätejakeista. Nyt keskitytään siihen, kuinka monta tyhjennys- tai kuljetuskertaa tarvitaan. Täsmällisempi tieto jätemääristä motivoisi paremmin jätemäärien vähentämiseen. Nykytekniikalla täsmällisemmän tiedon tuottami-nen ei luulisi olevan ongelma.

ARJEN YMPÄRISTÖTEOT HALLUSSA

Kulutustapamittari on WWF:n työkalu, jonka avulla voi mitata omien toimintatapojensa ympäristöystävällisyyttä. Xamkissa kulutustapamittarin kysymyksiin vastaavat niin hen-kilökunta kuin opiskelijatkin. Varsin yksinkertaisiin kysymyksiin vastaamalla saa välitöntä palautetta oman toiminnan ympäristövaikutuksista. Vastauksista kerätyn tiedon perusteella voidaan tarkastella ympäristötietoisuutta myös laajemmin omassa organisaatiossa ja koko verkostossa.

Kulutustapamittarin tulosten perusteella voidaan todeta, että arjen ympäristöteot ovat varsin hyvällä tolalla Xamkissa. Xamk noudattaa valtakunnallisia trendejä. Tulosten perusteella esimerkiksi ruokailutottumukset ovat muuttumassa kasvispainotteisimmiksi, valoja sam-mutetaan aktiivisemmin ja jätteitä lajitellaan ahkerammin. Lisäksi Xamkin tietokoneiden energiansäästöasetuksia ohjataan keskitetysti.

Kulutustapamittarin vastausprosentti jäi Xamkissa melko pieneksi. Koko verkostossa vas-tauksia saatiin merkittävä määrä (5651 vastausta 86 eri organisaatiosta). Kaikkien vastausten pistekeskiarvo oli keskimäärin 75,4/100. Pistekeskiarvo kertoo, kuinka ympäristöystävällinen tulos on saatu – mitä suurempi luku on, sen parempi. Xamkin pistekeskisarvo oli 77,1/100, mutta vastaajia oli vain 126. On mahdollista, että kyselyyn vastasivat ympäristöasioista kiinnostuneet henkilöt, jotka ovat jo tarkastelleet oman toimintansa vaikutuksia kriittisesti.

UUODEN 2020 YMPÄRISTÖTEKOJA ETÄNÄ JA KAMPUKSIILLA

Vuoden 2020 lokakuun alussa vietimme hyvätuulisen päivän ja kuvasimme Green Office -orientaatiivideon. Video on osa kampuksilla ja verkossa jo tapahtuvaa orientaatiota ympäristövastuullisuudesta Xamkissa. Esittelimme videon korkeakoulujen yhteisessä Green Office -verkostotapaamisessa. Videon voi katsoa YouTube-palvelusta: [Vinkkejä ympäristöstävällisiin tekeihin kampuksilla - Xamk Green Office - YouTube](#).

Kuva 1. Green Office -kuvauspäivä Kouvolan kampuksella.

Lisäksi vuoden 2020 aikana on pyritty lisäämään henkilöstön tietoutta etätöyön tekemisen kestävästä käytännöistä. Jaoinme henkilökunnalle WWF:n etätöyohjeita, joissa kiinnitetään huomiota erityisesti etätöimiston sähköön, lämmön ja veden kulutuksen vähentämiseen sekä jätteen määrän vähentämiseen ja lajitteluun.

Koska kampuksilla työskenneltiin vain välttämättömissä tehtävissä, Tavaravaihtoviikot peruttiin kaikkien kampusten osalta. Sen sijaan toteutettiin ensimmäistä kertaa Roska-juoksu-tempaus sosiaalisen median kautta. Tempaus jäi melko vähälle huomiolle, joten järjestämme tapahtuman lähitapahtumana tilanteen niin salliessa. Suosittu pyörähuolto-tempaus järjestettiin yhteistyössä paikallisen huoltoyrityksen kanssa syksyllä 2020. Kaikille kampuksille on lisäksi hankittu sähköpyörä työhön liittyvien lyhyiden matkojen taittamiseen. Tiedotusta ja ohjeistusta niiden käytöstä tarvitaan vielä lisää.

GREEN OFFICE VAKIINTUNUT

Vuonna 2020 julkaistiin henkilökunnan intranetissä 16 uutista aiheella vastuullisuus, viisi uutista vähemmän kuin vuonna 2019. Tämä johtuu mahdollisesti etätyöskentelyn tuomista laajoista toiminnan muutoksista. XStream-uutiskirjeessä uutisia aiheella Green Office julkaistiin viisi vuonna 2020.

Xamkissa otettiin käyttöön vuonna 2019 INCY-raportointityökalu. Työkalun kautta voi jättää myös ympäristövastuullisuuteen liittyviä havaintoja. Vuonna 2020 sen kautta jätettiin yksi vastuullisuuteen liittyvä havainto. Työkalun olemassaolosta tulee tiedottaa lisää ja sen käyttämiseen kannustaa.

Kaiken kaikkiaan Green Office -toiminta on asettunut pysyväksi osaksi Xamkin toimintaa. Toiminnan tavoitteet ovat konkreettisia ja lähellä arkea. Asenteet ovat usein pysyviä, joten niiden suora muuttaminen on hidasta ja työlästä. Toiminnan muuttaminen on helpompaa, ja sitkeän toiminnan muuttamisen kautta myös asenteet alkavat muuttua. Toiminnan muuttamisessa pysyvästi pienet askeleet ovat tärkeitä. Asenteiden muuttumista on jo havaittavissa: monet ympäristötekomme ovat jo niin normaaleja, että niihin havahdutaan vasta raportointivaiheessa. ”Tosi paljonhan me olemme tehneet”, on yleinen, spontaani kommentti, kun tarkastelemme mennyttä vuotta.

MUUTOKSIIN MUKAUTUVAT KAMPUKSET

Tuomo Kotola, insinööri (ylempi AMK), kiinteistöpäällikkö

Kampuksillamme kiinteistöihin liittyvät toimenpiteet ovat perinteisesti tähdänneet energian kulutuksen pienentämiseen. Tätä työtä on tehty edelleen jatkuvasti, mutta pääpaino vuonna 2020 oli viihtyvyyden parantamisessa ja toiminnan muutosten aiheuttamissa muutostarpeissa.

Kiinteistöpalvelut huomioi korjausten ja huoltotoimenpiteiden huolellisessa suunnittelussa sekä toteutuksessa Xamkin tilojen kaikkien käyttäjien tarpeet, tilojen joustavan muunneltavuuden sekä taloudelliset lähtökohdat. Lisäksi huomioidaan sosiaalinen ja ympäristöllinen vastuullisuusnäkökulma. Samalla arvioidaan tilojen tarkoituksenmukaisuutta ja työskentely-ympäristöä terveellisuuden, turvallisuuden ja viihtyisyyden osalta jatkuvassa vuorovaikutuksessa käyttäjien kanssa.

Apuna tässä ovat vuonna 2019 uudelleen toimintansa aloittaneet kampustyöryhmät, jotka kuitenkin vuonna 2020 olivat tauolla koronaviruspandemian vuoksi. Käyttäjämäärien suuri pudotus kampuksilla näkyi epätietoisuutena tilojen käytön suhteen: millaisia tiloja ja miten paljon niitä tarvitaan, kun palataan normaaliarkeen?

KIINTEISTÖPALVELUT KEHITTÄVÄT TOIMINTAA KAMPUSTYÖRYHMIEN AVULLA

Jokaisella Xamkin kampuksella on oma kampustyöryhmä, joka toimii kiinteistöpalvelujen apuna kiinteistöjen kunnossapidon ja korjausrakentamisen osalta. Työryhmä kokoontuu normaalisti 3–4 kertaa vuodessa. Saamme kampustyöryhmiltä palautteita, joiden perusteella pyrimme toteuttamaan toivottuja sekä tarkoituksenmukaisia toimenpiteitä. Kampustyöryhmien toiminta on perustunut hyvin pitkälti fyysiseen läsnäoloon ja toimintaan kampuksien tontin rajojen sisällä. Jatkossa koronaviruksen vaikutukset näkyvät varmasti kampustyöryhmien rakenteessa ja toiminnassa.

Kampustyöryhmä tuo esille tarpeita mm. kalusteiden, kaluston, työpisteiden ja opetukseen liittyvien huonejärjestelyjen osalta. Kiinteistöpalvelut hoitavat näitä asioita taloudellisten ja toiminnallisten lähtökohtien mukaisesti. Erityisesti vuonna 2020 keskityttiin etätyön ja

etäopiskelun vaikutuksiin ja kampuksien toimintakykyyn. Vaikka kampukset olivat välillä käytännössä kokonaan suljettuina, huolehdittiin kiinteistöpalvelujen puolella kampusten perustoimintojen järjestämisestä, kuten siivous-, vahtimestari- ja kiinteistönhoitopalveluista.

Kiinteistöpalvelujen ja kampustyöryhmien työn tavoitteena on luoda toimivat ja viihtyisät työskentelyolosuhteet opiskelijoille ja työntekijöille. Tässä on saatu hyviä tuloksia: työskentelyolosuhteet ovat työyhteisön kehittämiskyselyn mukaan parantuneet vuosittain. Nousevaa trendiä pyritään tietenkin jatkamaan huomioiden tulevaisuuden tarpeet, kuten etätyöskentelyn ja -opetuksen sekä simulaatiot.

VANHAA KUNNIOITTAVAA KORJAAMISTA TOIMINNALLISUUS EDELLÄ

Kampuksemme erityisesti Kouvolassa ja Mikkelissä toimivat merkittävässä kulttuurimiljöissä vanhoilla varuskunta-alueilla. Koulun kiinteistöt ovat osin 1800-luvun alkupuolen kasarmeja, joiden kunnostus vaatii kulttuurimiljöörakentamisen ymmärrystä ja kunnioitusta. Tämä ilmenee erityisesti visuaalisen kokonaisilmeen säilyttämisessä. Näiden arvojen ja rajojen sisällä on kuitenkin pystytty edistämään kampusten päivittäistä käyttöä, esimerkkinä Mikkelin kampuksen historiallisen Kasarmin kentän asvaltointi.

Teemme rakennustoimet aina yhteistyössä rakennusvalvontaviranomaisten ja tarvittaessa Museoviraston kanssa. Rakennuslupaa edellyttävissä korjaustoimissa rakennusvalvonta pyytää tarvittaessa Museovirastolta lausuntoa suunnitelluista korjaustoimenpiteistä.

VANHAT RAKENNUKSET NOSTAVAT KIINTEISTÖKULUJA

Kiinteistökulujen jatkuva nousu johtuu pääosin pitkältä ajalta kertyneestä korjausvelasta. Kuten aiemmin jo mainittiin, kiinteistökantamme on vanhaa. Käytössämme olevat rakennukset ovat sen myötä haasteellisia energiankulutuksen ja erityisesti säästön näkökulmasta, mutta mahdollisuuksien mukaan pyrimme parantamaan energiatehokkuutta jokaisen tilamuutostyön tai -korjauksen kohdalla. Iäkkäitä rakennuksia korjattaessa ja nykyaikaisesti rakennettaessa syntyy kustannuksia, jotka joudutaan jyvittämään vuokriin. Näin vuokratilakustannukset valitettavasti nousevat, mutta toisaalta kiinteistökanta muuttuu nykyaikaisemmaksi, käyttäjäystävällisemmäksi ja osin myös energiatehokkaammaksi. Näkyvänä esimerkkinä voisi mainita sisä- ja ulkovalaistuksen parantamisen. Valaisimia on lisätty ja uusittu nykyaikaisella valaistus- ja energiatehokkaalla led-tekniikalla. Toinen konkreettinen toimenpide on sähköautojen yleistymiseen varautuminen, sillä yhä useampi kampusten käyttäjä ajaa jatkossa sähköautolla.

UUSI KAMPUS KOTKAAN

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun merkittävin uudisrakennushanke on jo useamman vuoden ajan ollut Kotkan uusi kampus, joka sijoittuu paraatipaikalle Kotkan Kantasatamaan, lähelle Merikeskus Vellamo.

Kuva 1. Havainnekuvat ulkoa ja sisältä Kotkan uudesta kampuksesta.

Hanke on edennyt vuoden 2020 aikana suunnittelun luonnosvaiheesta toteutussuunniteluun ja etenee aikataulussaan. Kampuksen rakentaminen alkaa syksyllä 2021. Uusi kampus on suunniteltu otettavaksi käyttöön vuodenvaihteessa 2023–2024. Uuden kampuksen sijainti Kotkan Kantasatamassa on otollinen myös kestävän liikkumisen ja joukkoliikenteen näkökulmasta. Kotkan sataman raideliikenteen seisake ja paikallisliikenteen linja-autojen pääte pysäkki sijaitsee tulevan kampuksen vieressä.

KORRUPTIOTA TORJUTAAN AVOIMUUTTA KEHITTÄMÄLLÄ

Jussi Jokivaara, turvallisuusalan tradenomi (ylempi AMK), turvallisuuspäällikkö

Korruption tavallisimpia ilmenemismuotoja ovat suosiminen, eturistiriidat ja päätösten epäeettinen valmistelu. Siihen liittyy yleensä eriasteista vaikutusvallan väärinkäyttöä jonkin edun saamiseksi. Suuressa kuvassa korruptio lisää eriarvoisuutta ja heikentää demokratiaa. Korruption torjunta on yksi vuonna 2015 hyväksytyistä YK:n kestävän kehityksen tavoitteista. Valtioneuvoston periaatepäätös korruption vastaisesta strategiasta ja toimenpideohjelmasta vuosille 2021–2023 linjaa kansallisella tasolla korruption torjunnan tavoitteita ja konkreettisia toimenpiteitä.

SUOMALAINEN KORRUPTIO

Suomessa esiintyvä korruptio on rakenteellista ja hankalasti esiin tulevaa piilorikollisuutta ja epäeettistä toimintaa. Tyypillistä suomalaiselle korruptiolle on liikkuminen ”harmaalla alueella” kuitenkin muodollisesti lakia noudattaen. Keskeisinä riskialueina ovat mm. rakennusala, julkiset hankinnat ja tarjouskilpailut. (korruptiontorjunta.fi.)

TORJUNNAN KEINOT

Korruptiota torjutaan tehokkaan sisäisen valvonnan ja tarkastuksen sekä riskienhallintatyön kautta. Xamkin sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan prosesseja on kehitetty pitkäjänteisesti, joskin kehitystyö seisahtui pandemian takia vuonna 2020. Työtä on edelleen paljon, sillä riskienhallinta on osin puutteellisesti dokumentoitua, ja se mielletään virheellisesti ainoastaan asiantuntijatyöksi. Xamkissa valmistellaan riskienhallintatyötä tukevan tietojärjestelmän käyttöönottoa vuoden 2022 alussa.

ILMOITTAJIEN SUOJELUN PARANTAMINEN

Euroopan unionin lainsäädännön rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta annettu direktiivi tekee epäiltyjen väärinkäytösten ilmoitus- eli whistleblower-kanavan pakolliseksi.

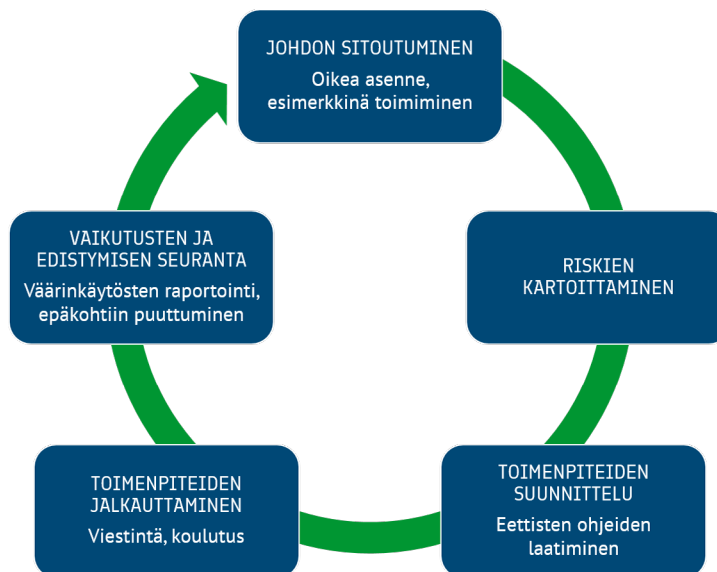
Sekä yksityisen että julkisen sektorin organisaatioissa tulee olla ilmoituskanava, jossa voi turvallisesti ilmoittaa väärinkäytöksistä. Yksityisellä sektorilla vaatimus koskee yrityksiä, joissa on vähintään 50 työntekijää. Julkisella sektorilla velvollisuus koskee esimerkiksi valtionhallintoa, alue- ja maakuntahallintoa sekä kuntia.

Vuonna 2020 Xamkissa valmisteltiin direktiivin asettamat anonymiteetin turvaamiseksi määritetyt vaatimukset täyttävän ilmoituskanavan hankintaa. Whistleblower-linkin kautta tehdyssä ilmoituksessa järjestelmä luo ilmoittajalle automaattisesti tapauskohtaiset tunnukset, joiden avulla ilmoittaja voi kirjautua järjestelmään ja vastata tutkinnassa mahdollisesti esiin nouseviin kysymyksiin. Näin tutkintaa voidaan edistää samalla varmistaen, että ilmoittajan anonymiteetti on turvattu.

KORRUPTIOTIETOISUUDEN JA LÄPINÄKYVYYDEN LISÄÄMINEN

Organisaation yleisen korruptiotietoisuuden lisääminen kytkeytyy olennaisesti tapausten paljastumisen edistämiseen. Xamkissa ei ole vielä tehty henkilöstölle eettisiä toimintaohjeita, mutta tarve on tunnistettu. Valtiovarainministeriö yhdessä oikeusministeriön kanssa on valmistelemassa julkisomisteisille yhtiöille eettiset ohjeet korruption torjumiseksi ja ennaltaehkäisemiseksi. Xamk laatii omat ohjeistuksensa heti näiden valmistuttua.

Valtioneuvoston toimenpideohjelman mukaan korruptiota torjutaan tehokkaasti varmistaamalla päätöksenteon avoimuus kaikilla tasoilla. Kiinnittämällä huomiota asiakirjajulkisuuteen ja asiakirjojen saavutettavuuteen voimme merkittävästi lisätä toimintamme läpinäkyvyyttä.

Kuva 1: Korruptiotorjunta organisaatiossa. (korruptiotorjunta.fi)

HANKINNAT JA KILPAILUTUSPROSESSIT SUURENNUSLASIN ALLE

Esimiesten ja hankintoja työssään tekevien hankintaosaamista on kehitetty Xamkin hankintayksikön johdolla. Henkilöstölle on laadittu koulutuspaketti, joka käsittelee korruption torjuntaa ja esteellisyyttä hankinnoissa. Hankintaohjeistuksen ja sisäisen valvonnan kautta pyritään tehokkaasti tunnistamaan intressiristiriitatilanteet ja sidonnaisuudet hankintapäätöksenteossa.

SISÄISEN TARKASTUKSEN MALLIA ETSITÄÄN

Xamkin sisäisen tarkastuksen linjaukset ja ohjeistukset ovat valmistelussa. Julkisrahoitteisen toiminnan sisäisen tarkastuksen periaatteiden soveltaminen osakeyhtiössä aiheuttaa epäselvyyttä, ja toiminto hakee vielä uriaan. Johdon sitoutuminen on toiminnan kehittämisen edellytys. Viime kädessä osakeyhtiön hallitus arvioi ja linjaa riskienhallintapolitiikan kautta yhtiön sisäisen tarkastuksen järjestämisestä.

LÄHTEET

Tietoa ja työkaluja korruptiontorjuntaan. Oikeusministeriön verkkopalvelu korruptiontorjunta.fi. Saatavissa: <https://korruptiontorjunta.fi/korruptio-suomessa> [viitattu 28.10.2021].

